

JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMA VUOSILLE 2015—2018

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

VM/2306/02.02.00.00/2013

3.4.2014

Jakelussa mainitut

JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMA VUOSILLE 2015—2018

Valtioneuvosto on tänään asian oltua valmistelevasti raha-asiainvaliokunnan käsiteltävänä, antanut julkisen talouden suunnitelmas-
ta annetun asetuksen (120/2014) 2 §:n, valtion talousarviosta an-
netun asetuksen (1243/1992) 1 §:n ja valtiontalouden kehusehdotus-
ten, talousarvioehdotusten sekä toiminta- ja taloussuunnitelmien
laadintaperiaatteista 24 päivänä huhtikuuta 2003 annetun valtioneu-
voston päätöksen nojalla julkisen talouden suunnitelman ja siihen
sisältyvän valtiontalouden kehyspäätöksen seuraavasti:

1. Julkisen talouden hoitoa ohjaavat säännöt

EU-säännökset, erityisesti vakaus- ja kasvusopimus, asettavat
puitteet julkisen talouden hoidolle jäsenmaissa. Vakaus- ja kasvus-
opimuksen ennaltaehkäisevä osa varmistaa, että finanssipolitiikka
on kestävää normaalin suhdannevaihtelun aikana, kun taas korjaava
osa määrittelee kehikon, jonka puitteissa maat ryhtyvät korjaaviin
toimiin liiallisen alijäämän tilanteessa. Liiallinen alijäämä syntyy
maiden rikkoessa toista tai molempia EU:n perussopimuksen mu-
kaisista rajoista, joiden mukaan julkisen talouden alijäämä ei saa
ylittää 3 prosenttia eikä julkisen talouden velka 60 prosenttia suh-
teessa BKT:een.

1.1. EU-säännökset

Julkisen talouden tavoitteenasettelua ohjaa julkisyhteisöjen rahoit-
usasemaa koskeva keskipitkän aikavälin tavoite. Sen tehtävänä on
varmistaa turvamarginaali 3 prosentin alijäämärajaan nähden sekä
kestävyyden nopea saavuttaminen. Kukin jäsenmaa asettaa oman
keskipitkän aikavälin tavoitteensa. Tavoitteen noudattamisen on si-
sällyttävä kansallisiin julkisen talouden keskipitkän aikavälin ke-
hyksiin.

Jäsenmaiden julkisen talouden tilaa, tavoitteiden sopivuutta sekä
etenemistä niiden saavuttamisen suhteen seurataan ja arvioidaan eu-
rooppalaisen ohjausjakson puitteissa.

Julkisen talouden suunnitelma täyttää vaatimukset sekä direktiivin 2011/85/EU mukaisesta julkisen talouden kehyksestä että ns. budjettisuunnitelmien ennakkovalvonta-asetuksen (EU) 473/2013 mukaisesta keskipitkän aikavälin finanssipoliittisesta suunnitelmasta.

Julkisen talouden suunnitelma muodostaa v. 2014 pohjan Suomen vakausohjelmalle.

1.2. Kansalliset säännökset

Julkisen talouden suunnitelma tehdään valtioneuvoston asetuksen (120/2014) mukaisesti. Asetuksen perustana on ns. fipo-laki (Laki talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista, 869/2012), jossa säädetään rakenteellista rahoitusasemaa koskevasta tavoitteesta ja sen saavuttamiseen liittyvästä korjausmekanismista.

Julkisen talouden suunnitelman tarkoituksena on tukea julkista taloutta koskevaa päätöksentekoa sekä julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetetun keskipitkän aikavälin tavoitteen noudattamista. Julkisen talouden suunnitelma kattaa koko julkisen talouden sisältäen valtiontaloutta, kuntataloutta, lakisääteisiä työeläkelaitoksia ja muita sosiaaliturvarahastoja koskevat osat. Valtioneuvosto laatii julkisen talouden suunnitelman vaalikaudeksi ja tarkistaa sen vuosittain seuraavaksi neljäksi vuodeksi huhtikuun loppuun mennessä.

2. Julkisen talouden hoitoa ohjaavat tavoitteet ja finanssipolitiikan linja

Valtioneuvoston asetuksen (120/2014) mukaisesti julkisen talouden suunnitelmassa asetetaan rahoitusasemaa koskeva tavoite koko julkiselle taloudelle sekä vuodesta 2015 lähtien lisäksi erikseen kullekin julkisen talouden osa-alueelle. Tässä julkisen talouden suunnitelmassa esitetään tavoitteet, jotka hallitus on asettanut hallitusohjelmassaan ja joita se on täydentänyt vuoden 2013 vakausohjelmassa sekä syksyllä 2013 sopimassaan rakennepoliittisessa ohjelmassa.

2.1. Julkisen talouden keskipitkän aikavälin rahoitusasematavoite (MTO)

Julkisyhteisöjen rakenteelliselle rahoitusasemalle on asetettava keskipitkän aikavälin tavoite, joka tarkistetaan kolmen vuoden välein. Suomen tavoitteeksi asetettiin kevään 2013 vakausohjelmassa -0,5 % suhteessa BKT:een, mikä täyttää sekä vakaus- ja kasvusopimuksen että kansallisen ns. fipo-lain asettamat vähimmäisvaatimukset.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi valtiontalouden tasapainottaminen vaalikauden loppuun mennessä.

Hallitusohjelmassa ei ole täsmennetty tavoitetta kuntatalouden rahoitusasemalle. Kuntien taloudenpidossa on luontevaa pyrkiä tulojen ja menojen rakenteelliseen tasapainoon. Rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanossa hallitus on sitoutunut kuntataloutta tasapainottavien toimien toteuttamiseen.

Sosiaaliturvarahastosektoriin kuuluvan työeläkejärjestelmän rahoitusta ohjaa sääntö, jonka mukaan järjestelmän rahoitus pidetään kestävällä pohjalla nostamalla työnantajilta ja vakuutetuilta perittäviä vakuutusmaksuja tarpeen mukaan. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitus perustuu jakojärjestelmään, jossa järjestelmän vakuutusmaksut ja siirrot muilta julkisyhteisöjen alasektoreilta määrätään sellaisiksi, että vuotuiset tulot riittävät kattamaan vuotuiset menot.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi valtionvelan kääntäminen selkeään laskuun suhteessa kokonaistuotantoon vaalikauden loppuun mennessä. Jos valtionvelka suhteessa kokonaistuotantoon ei näyttäisi kääntyvän laskuun, hallitus on sitoutunut toteuttamaan tarvittavat valtion tuloihin ja menoihin kohdistuvat sopeutustoimet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Julkisen talouden tila ja näkymät, hallituksen asettamat kansalliset tavoitteet sekä EU:n talouspolitiikan koordinaatiosta juontuvat sitoumukset määrittävät puitteet, joissa finanssipolitiikkaa harjoitetaan.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen finanssi- ja talouspolitiikan tavoitteena on talouden kasvun edellytysten ja hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjan vahvistaminen siten, että julkinen talous on kestävällä pohjalla.

Finanssi- ja talouspolitiikan avulla pyritään täyttämään julkisen talouden kestävyysvaje. Ikärakenteen muutos vähentää työikäisen väestön määrää ja kasvattaa ikäsidonnaisia menoja. Tämä heikentää julkisen talouden rahoitusasemaa. Julkisen talouden tulot eivät riitä kattamaan julkisen talouden menoja talouden nähtävissä olevan normaalin kehityksen puitteissa.

Ohjelmassaan hallitus sitoutui aloittamaan koko kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi tarvittavat toimet vuoteen 2015 mennessä. Hallitus päätti rakennepoliittisesta ohjelmasta talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi 29.8.2013. Ohjelmaa täsmennettiin marraskuussa 2013 sekä maaliskuussa 2014.

Ohjelma sisältää keskeiset elementit talouden rakenteiden uudistamiseksi talouden kasvua ja julkisen talouden kestävyyttä tukevalta tavalla: kuntatalouden tasapainottaminen, palvelutuotannon tuot-

2.2. Valtion, kuntien, työeläkerahastojen ja muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa koskevat tavoitteet

2.3. Julkisyhteisöjen velkaa koskevat tavoitteet

2.4. Finanssipolitiikan linja

tavuuden kohottaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja rahoitusrakennemuutosten avulla sekä työurien pidentäminen eläkeuudistuksen ja muiden työuran alkuun ja katkoksiin kohdistuvien toimien avulla. Lisäksi muut rakennepoliittisessa ohjelmassa hahmotellut toimet luovat yhdessä kustannuskilpailukykyä kohentavan työmarkkinaratkaisun kanssa mahdollisuuden ennustettua nopeampaan kasvuun pitkällä aikavälillä. Hallituksen aiemmat rakennepoliittiset päätökset, kuten yhteisöverokannan alentaminen, osinkoverojärjestelmän uudistaminen ja nuorten työllistymistä edistävät toimet ovat linjassa rakennepoliittisen ohjelman tavoitteiden kanssa.

Talouden kasvua tukevat ja julkisen palvelutuotannon tuottavuutta kohentavat rakenteelliset uudistukset ovat avain kestäväan julkiseen taloudenpitoon, sillä ilman uudistuksia ennustettu talouden kasvu ei riitä poistamaan kestävyysvajetta. Tämä edellyttää rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon varmistamista hallituksen tavoitteiden mukaisesti. Uudistusten suotuisat vaikutukset kasvuun ja julkisen talouden kestävyteen realisoituvat kuitenkin pääsääntöisesti vasta pitkällä aikavälillä.

Suomen talouden tila on osoittautunut toistuvasti ennakoitua heikommaksi ja myös arviot näkymistä keskipitkällä aikavälillä ovat heikentyneet. Heikon kehityksen taustalla ovat olleet toisaalta maailmantalouden ja euroalueen ongelmat, toisaalta Suomen teollisuuden rakennemuutos ja heikko kilpailukyky. Kun talouden kasvu ja työllisyys ovat jääneet ennakoitua heikommaksi, hallituksen valtiontaloudelle asettamien tavoitteiden saavuttaminen on osoittautunut vaikeaksi.

Riski siitä, että velkaantuminen kasvaa hallitsemattomasti, kun korkotaso normalisoituu, on kasvanut. Samalla lähtökohdat kestävyysvajeen korjaamiseen ovat muodostuneet aiempaa haastavammiksi. Kasvun edellytysten vahvistaminen rakennepoliittisen ohjelman avulla uhkaa osoittautua liian hitaaksi reitiksi.

Tässä tilanteessa on tärkeää tukea luottamusta Suomen kykyyn pitää huolta julkisesta taloudestaan ja vastata velvoitteistaan. Luottamus luo liikkumavaraa päättää velkaantumisen taittamiseksi ja julkisen talouden kestävyuden turvaamiseksi tarvittavista toimista. Valtion alijäämien pienentäminen uskottavalla tavalla on tärkeää luottamuksen säilyttämiseksi ja kiihtyvän velkaantumisen kierteen ehkäisemiseksi keskipitkällä aikavälillä, ennen kuin rakenteelliset uudistukset ehtivät kantaa hedelmää.

Sen varmistamiseksi, että valtion velkaantuminen taittuu uskottavalla tavalla ja realistisen aikataulun puitteissa, hallitus on päättänyt uusista toimista, jotka vähentävät valtion menoja ja lisäävät tuloja 2,3 mrd. euroa vuoden 2018 tasolla. Toimet toteutetaan pääsääntöisesti v. 2015. Hallitus vie toimien edellyttämät lainsäädäntömuutokset eduskunnan päätettäväksi kuluvan vaalikauden aikana. Nämä

toimet riittävät myös täyttämään julkisen talouden hoitoa koskevat EU-sopimusten asettamat velvoitteet.

Näiden lisäksi hallitus on päättänyt toimista, jotka toteutuessaan vahvistaisivat valtiontaloutta, mutta joiden vaikutuksia ei vielä tässä vaiheessa voida ottaa huomioon valtiontalouden kehyksissä eikä kokonaistaloudellisessa ennusteessa. Näihin toimiin kuuluvat ne kuntien menoja vähentävät toimet, joiden toteutuminen edellyttää sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuslinjauksen mukaista vahvempaa ohjausta. Näiden toimien valtiontaloutta vahvistavaksi vaikutukseksi on arvioitu 130 milj. euroa vuoden 2017 tasolla. Tämän lisäksi ne rakenteellista työttömyyttä vähentävät toimet, joiden vaikutuksia on jo pystytty arvioimaan, voivat vahvistaa valtiontaloutta 230 milj. euroa vuoden 2017 tasolla.

Kautensa aikana hallitus on päättänyt eri yhteyksissä välittömistä valtion menoja vähentävistä ja tuloja lisäävistä toimista, jotka ovat vuoden 2018 tasolla nettomääräisesti n. 6,8 mrd. euroa eli n. 3 % suhteessa kokonaistuotantoon, kun vertailukohtana on edellisen vaalikauden viimeinen valtiontalouden kehyspäätös.

Tässä luvussa ja liitteessä 1 esitellään tiivistetysti valtiovarainministeriön kokonaistaloudellinen ennuste, johon julkisen talouden suunnitelma perustuu. Valtiovarainministeriön kokonaistaloudellinen ennuste laaditaan ministeriön kansantalousosastolla riippumattomasti. Talouden näkymät kuvataan kattavasti valtiovarainministeriön Taloudellisessa katsauksessa. Valtiontalouden kehyspäätös vuosille 2015—2018 (luku 5) sekä kuntataloutta koskevaa osio (luku 6) perustuvat kansantalousosaston valmisteilla olleeseen ennusteeseen, joka oli käytettävissä hallituksen neuvottelussa 24.—25.3.2014.

3. Taloudelliset lähtökohdat

3.1. Talouden näkymät ja julkinen talous 2015—2018

Suhdannenäkymät

Maailmantalouden kasvu on palautumassa hitaasti. Ennen kaikkea Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian taloudet ovat elpymässä, mutta myös Saksassa ja Ruotsissa talouden aktiviteetti on vahvistumassa. Suhdanteita kohentaa teollisuusmaiden erittäin kevyt rahapolitiikka sekä aiempia vuosia kevyempi finanssipolitiikan sopeuttaminen. Toisaalta monissa teollisuusmaissa yksityinen kulutus ja varsinkin investoinnit ovat edelleen matalalla tasolla tai jopa supistuvat. Korkeana jatkuva poliittinen epävarmuus jarruttaa investointeja erityisesti Euroopassa. Monissa kehittyvissä talouksissa kasvu on lähi-vuosina totuttua hitaampaa.

Kansainvälisen talouden käänne johtaa ajan myötä myös Suomen talouden virkoamiseen. Talouskasvun elpymisen ennustetaan olevan vientivetoista. Kotimainen kysyntä laskee vielä kuluvana vuonna, mutta vuosina 2015—2016 sen merkitys talouskasvun vauhdittajana voimistuu. Vuonna 2014 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,5 %. Vuoden 2015 kasvuksi odotetaan 1,4 %, ja kasvu muuttuu laajapohjaisemmaksi. Vuoden 2016 talouskasvuksi ennustetaan 1,8 %.

Vaimea kotimainen talouskehitys vähentää hintapaineita, eikä tuontihinoistakaan ole heijastumassa suurta kustannustaakkaa kuluttajahintoihin. Kuluvana vuonna inflaatio on keskimäärin 1,5 % ja ensi vuonna 1,7 %. Inflaation odotetaan nopeutuvan 1,9 prosenttiin v. 2016. Työmarkkinoilla tilanne pysyy edelleen heikkona. Työttömyysasteen ennustetaan pysyvän lähivuodet yli 8 prosentissa siitä huolimatta, että kokonaistaloudellinen aktiviteetti piristyy. Työllisyyskehitystä heikentävät suurina pysyvät työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmat. Kuluvana vuonna työllisten määrän ennakoidaan supistuvan hieman ja työttömyysasteen kohoavan 8,4 prosenttiin työvoimasta. Työllisyystilanne alkaa ennusteen mukaan parantua vasta v. 2015. Työllisten määrän kasvu jää kuitenkin kannattavuuden kohentamisesta ja kasvun teollisuusvaltaisuudesta johtuen vaatimattomaksi, 0,4 prosenttiin. Työttömyysaste alenee vain hieman. Työllisyyden paraneminen on hidasta vielä v. 2016, jolloin työllisten määrä kasvaa 0,7 %, ja työttömyysaste alenee 8,1 prosenttiin.

Julkisen talouden näkymät

Heikko suhdannetilanne on heijastunut myös julkisyhteisöjen talouteen, joka on ollut pitkään alijäämäinen. Julkisyhteisöjen rahoitusaseman arvioidaan tasapainottuvan hiljalleen kohti ennusteperiodin loppua. Vaikka talouskasvu nopeutuu hetkellisesti ja sopeutustoimet purevat, väestön ikääntymisestä aiheutuva julkisten menojen kasvu luo paineita julkisen talouden rahoitusasemalle. Julkinen velka nousee yli 60 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon, mutta velkasuhde kuitenkin taittuu loivasti kehyskaudella.

Julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoite saavutettiin v. 2013 ja rakenteellinen jäämä (EDP) on vuodesta 2015 eteenpäin keskipitkän aikavälin tavoitetta vahvempi.

Valtiontalouden rahoitusasema pysyy lähivuosina selvästi alijäämäisenä, vaikka alijäämä pienenee kehyskauden loppua kohden. Hallituksen päättämät sopeutustoimet pienentävät valtiontalouden alijäämää. Valtion velan suhteessa kokonaistuotantoon arvioidaan kääntyvän laskuun kehyskaudella.

Väestön ikääntymisestä aiheutuva sosiaali- ja terveyspalveluiden kysynnän kasvu sekä kuntien valtionosuuksien leikkaukset luovat painetta paikallishallinnon talouteen. Kuntatalouden alijäämä oli v. 2013 yhden prosentin tuntumassa suhteessa kokonaistuotantoon, eikä sen arvioida ilman uusia toimenpiteitä supistuvan keskipitkällä aikavälillä. Julkisen talouden alasektoreista ainoastaan työeläkelai-

tosten rahoitusasema on keskipitkällä aikavälillä ylijäämäinen. Tullevina vuosina työeläkelaitosten rahoitusasemaan kohdistuu paineita eläkemenojen kasvun vuoksi. Muiden sosiaaliturvarahastojen odotetaan pysyvän lähellä tasapainoa.

Veroaste, eli julkisyhteisöjen keräämät verot ja sosiaalivakuutusmaksut suhteessa kokonaistuotantoon, nousi viime vuonna 45,5 prosenttiin. Veroastetta nostivat useat veroperustemuutokset. Vuonna 2015 veroastetta nostavat edelleen mm. uudet veroperustemuutokset. Tämän jälkeen veroasteen arvioidaan vakiintuvan. Menoaste, eli julkisyhteisöjen menot suhteessa kokonaistuotantoon, oli v. 2013 yli 58 %. Menoaste pysyy historiaan nähden hyvin korkealla tasolla myös keskipitkällä aikavälillä.

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, suhteutettuna bruttokansantuotteeseen (%)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Verot ja sosiaaliturvamaksut	44,0	45,5	45,7	46,0	46,1	46,2	46,2
Julkisyhteisöjen menot	56,7	58,4	58,8	58,2	57,9	57,5	57,5
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-2,4	-2,4	-2,4	-1,4	-0,9	-0,3	0,0
— Valtionhallinto	-3,8	-3,7	-3,5	-2,4	-2,0	-1,4	-1,0
— Paikallishallinto	-1,1	-0,8	-0,9	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
— Työeläkelaitokset	2,5	2,1	2,1	2,2	2,3	2,2	2,1
— Muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,0	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
Perusjäämä	-0,8	-1,1	-1,0	0,0	0,7	1,4	1,8
Rakenteellinen jäämä	-1,4	-0,8	-0,9	-0,4	-0,4	-0,2	0,0
Rakenteellinen jäämä (EDP)	-1,0	-0,4	-0,7	-0,1	-0,1	0,1	0,3
Julkisyhteisöjen bruttovelka	53,6	56,9	59,8	61,0	61,4	61,3	61,2
Valtionvelka	43,6	46,4	48,7	49,3	49,2	48,8	48,3

Muuttumattoman politiikan tulot ja menot kuvaavat julkisen talouden perusuraa ennen hallituksen 24.—25.3.2014 tekemiä uusia päätöksiä.

Julkisen talouden ennuste muuttumattoman politiikan vallitessa

Muuttumattoman politiikan tulot ja menot

	2013	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	tasoo			% BKT:sta			
Tulot yhteensä muuttumattomalla politiikalla	108 327	56,0	56,3	56,5	56,6	56,8	57,0
Menot yhteensä muuttumattomalla politiikalla	112 218	58,0	58,5	58,5	58,1	57,9	57,9

Julkinen talous ei ole kestäväällä pohjalla pitkällä aikavälillä, vaikka suhdannetilanteen normalisoituminen ja päätetyt sopeutustoimet tasapainottavat julkisen talouden keskipitkällä aikavälillä. Väestörakenteen muutos on alkanut näkyä ikäsidonnaisten julkisten menojen kasvuna ja työikäisen väestön supistumisena. Väestön ikäänty-

3.2. Talouden rakenne-muutos, väestön ikääntyminen ja julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

misen aiheuttama paine julkiseen talouteen tulee jatkumaan voimakkaana seuraavat kaksi vuosikymmentä.

Valtiovarainministeriö laskee väestön ikääntymisen vaikutuksia julkisiin menoihin Sosiaali- ja terveysministeriössä kehitetyllä SOME-mallilla, jonka avulla voidaan arvioida menokehitystä vuoteen 2060 asti. Pohja-aineistona käytetään Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennustetta, ikäryhmäkohtaisia jakaumia sosiaali- ja terveysmenoista sekä arviota makrotalouden kehityksestä pitkällä aikavälillä.

Eläkemenojen ennakoidaan kasvavan yli 2 prosenttiyksikköä lähes 15 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon vuoteen 2030 mennessä, kun yli 65-vuotiaan väestön määrän arvioidaan kasvavan yli 400 000 henkilöllä. Myös terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menot kohoavat molemmat prosenttiyksiköllä suhteessa kokonaistuotantoon vuoteen 2030 mennessä. Työttömyys- ja koulutusmenojen ennakoidaan pysyvän lähellä nykyistä tasoa koko tarkastelujakson ajan. Ikäsidonnaisten menojen ennakoidaan kasvavan yhteensä yli 3 prosenttiyksikköä suhteessa kokonaistuotantoon vuoteen 2030 mennessä.

Eläkemenojen arvioidaan supistuvan maltillisesti vuoden 2030 jälkeen, kun elinaikakerroin leikkaa alkavia eläkkeitä eliniän kasvun mukaisesti. Terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menojen kasvun arvioidaan kuitenkin jatkuvan koko tarkastelujakson ajan väestörakenteen vanhetessa, vaikka ikääntyvän väestön parantuvan terveydentilan oletetaan vähentävän ikäryhmävakiointua hoidon tarvetta. Ikäsidonnaiset menot kasvavat 4,4 prosenttiyksikköä suhteessa kokonaistuotantoon vuosina 2012—2060.

Ikäsidonnaisten menojen avulla voidaan arvioida julkisen talouden sopeutustarvetta pitkällä aikavälillä eli ns. kestävyysvajetta. Valtiovarainministeriön arvio julkisen talouden kestävyysvajeen suuruudesta on 3 % suhteessa kokonaistuotantoon vuoden 2018 tasossa. Kestävyysvajesta 0,9 prosenttiyksikköä aiheutuu nykyisen velan tulevista korkomenoista ja 2,2 prosenttiyksikköä ikäsidonnaisten menojen kasvusta. Työeläkejärjestelmän, valtion ja kuntien omaisuustulojen ylläpitäminen lähellä nykytasoaan suhteessa kokonaistuotantoon lisää kestävyysvajetta 1,7 prosenttiyksikköä. Julkisen talouden perusrahoitusylijäämä puolestaan pienentää kestävyysvajetta 1,8 prosenttiyksikköä.

Kestävyysvajeen laskennassa ei ole huomioitu hallituksen rakennepoliittiseen ohjelmaan sisältyvien toimien suotuisia vaikutuksia kasvuun, työllisyyteen ja julkiseen talouteen. Tiedot toimista eivät ole riittävän täsmällisiä luotettavan vaikutusarvion tekemiseksi. Laskelma perustuu nykyiseen lainsäädäntöön ja jo päätettyihin toimiin.

Kestävyyslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisten sääntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuksien ja talouskehityk-

sen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Mitä pidemmälle ajassa mennään, sitä suuremmaksi laskelmaan liittyvä epävarmuus kasvaa. Sen vuoksi laskelma on herkkä käytetyille oletuksille.

4. Keskeiset toimenpiteet julkisen talouden tasapainottamiseksi

Hallitus on päättänyt uusista vuosia 2015—2018 koskevista sopeutustoimista. Uudet menopuolen sopeutustoimet koskevat erityisesti vuotta 2015: lisäsopeutus on n. 1 mrd. euroa vuoden 2015 tasolla nousten n. 1,4 mrd. euroon v. 2018. Säästöt kohdistuvat laajalti erityyppisiin menoihin ja eri hallinnonaloille.

Toisaalta hallitus päätti myös uusista, kasvua tukevista lisäpanostuksista, jotka lisäävät valtion menoja n. 300 milj. euroa v. 2015.

Hallituksen rakennepoliittisen ohjelman mukaan kuntien tehtäviä ja velvoitteita on tavoitteena vähentää siten, että kuntien toimintamenot vähenevät 1 mrd. eurolla vuoteen 2017 mennessä. Säästövaikutuksia heijastuu valtionosuuksien myötä myös valtiontalouteen.

Edellä mainittuja kokonaisuuksia käsitellään tarkemmin luvussa 5.3.

4.1. Julkisen talouden menoihin kohdistuvat toimenpiteet

Hallitus toteuttaa julkisen talouden sopeutumistoimia myös verotuksen puolella. Sopeutustoimenpiteet koskevat koko kehysjaksoa, mutta toimet painottuvat kehyskauden ensimmäiselle vuodelle. Veropolitiikan toimenpiteet sisältävät myös verokevennyksiä, joilla halutaan tukea orastavaa talouskasvua ja pienituloisimpien ostovoimaa. Hallitus päätti kehysriihessä nettomääräisesti yhteensä noin miljardin euron verosopeutuksista vuoden 2018 tasolla.

Julkisen talouden verotuloja lisäävät toimenpiteet valittiin siten, että ne heikentäisivät mahdollisimman vähän työllisyyttä ja yritysten taloudellista toimeliaisuutta. Tästä syystä verotusta myös kohdennetusti kevennettiin. Veronkorotuksia tehdään välillisiin veroihin, etenkin ympäristölle ja terveydelle haitallisten hyödykkeiden verotukseen. Työn verotusta kevennetään matalimmilla tulotasolla turvaten pienituloisimpien ostovoimaa ja vahvistaen työmarkkinoille osallistumisen taloudellisia kannustimia. Toisaalta ansiotuloverotusta kiristetään ylemmillä ansiotasolla ja näin myös ansiotuloverotuksen progressiivisuutta kasvatetaan. Samoin verotusta kiristetään pääomatuloveron sekä perintö- ja lahjaveron progressiivisuutta kasvattamalla.

Verotulojen lisäämiseksi tuloverotuksen verovähennyksiä karsitaan. Hallituksen aiemmin tekemien kiristysten lisäksi asuntolainojen korkovähennysoikeutta rajataan edelleen viidellä prosenttiyksii-

4.2. Julkisen talouden tuloihin kohdistuvat toimenpiteet

köllä vuosittain kehyskaudella. Toimenpiteellä lisätään verotuloja sekä vähennetään verotuksen epäneutraalisuutta omistus- ja vuokra-asumisen välillä. Myös asunnon ja työpaikan välisten matkakustannusten verovähennysoikeutta pienennetään omavastuuosuutta kasvattamalla.

Rakennepoliittisina toimenpiteinä verotuksen puolella toteutetaan energiaverotukseen liittyviä toimenpiteitä joitakin verotukia pienentämällä ja ympäristöperusteisia veroja korottamalla. Kaivostöiminnan energiaverotuet poistetaan ja nestekaasun verovapaus poistetaan. Myös taksien (pl. erityisvarustellut taksit) ja muuttotavarana tuotujen autojen autoverolennuksista luovutaan. Lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveroon tehdään korotus ja lisäksi korotetaan myös sähköveroa. Sen sijaan aiemmin päätetty turpeen vuoden 2015 veronkorotus peruutetaan.

Välillisten verojen puolella korotuksia tehdään tupakkatuotteiden valmisteveroihin ja lisäksi henkilö- ja pakettiautojen ajoneuvoveroa korotetaan. Myös jätEVEROA korotetaan.

Kiinteistövero korotetaan yleisen ja vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosenttien ala- ja ylärajoja nostamalla. Veroprosenttien nosto antaa kunnille itselleen mahdollisuuden korottaa kiinteistöveroprosenttejaan, tosin joillekin kunnille korotus merkitsee veroprosenttien pakollista korottumista. Peruspalvelujen valtionosuutta alennetaan vastaavasti.

Hallitus tukee kuntien taloutta aiemmin päätetyn mukaisesti vielä v. 2015 määräaikaisella viiden prosenttiyksikön yhteisövero-osuuden korotuksella. Yhteisöveron tuottoon vaikuttavien veroperustemuutosten vaikutukset hallitus on kompensoinut täysimääräisesti kunnille. Esimerkiksi yhteisöverokannan alentaminen ei vähennä kuntien yhteisöverotuottoa, koska kuntien osuutta veron tuotosta korotettiin vastaavasti. Kunnat pääsevät täysimääräisesti hyötymään mahdollisista verokannan alentamisen tuomista positiivisista verotuottovaikutuksista.

Ansiotulo- ja kiinteistöverotukseen tehtävät veroperustemuutokset eivät vaikuta kuntien tulokehitykseen, koska valtionosuuksia korjataan verotulovaikutuksia vastaavasti. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotusta vastaava euromäärä tullaan vähentämään kuntien valtionosuuksista. JätEVERON korotuksesta saatavaa lisäverotuottoa ei siirretä kunnille.

Hallitus on jo aiemmin laatinut yksityiskohtaisen harmaan talouden torjuntaohjelman vuosille 2012—2015 (ks. Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimintaohjelma). Toimenpiteiden avulla on tarkoitus vähentää rikosentekomahdollisuuksia, korottaa kiinnijäämisriskiä ja lisätä viranomaisten reagointivalmiutta harmaan talouden paljastamisessa. Samalla tuetaan laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Ohjelmalla tavoitellaan myös lisäverotuloja.

Hallitus päätti rakennepoliittisesta ohjelmasta ja asetti sen tavoitteet 29.8.2013 sekä täsmensi ohjelmaa ja päätti sen toimeenpanosta 29.11.2013. Hallitus on edelleen päättänyt täydentää aiempia päätöksiään ja linjata¹⁾ ohjelman toimeenpanoa osana julkisen talouden suunnitelmaa.

Rakennepoliittisen ohjelman tavoitteena on kestävyysvajeen poistaminen. Talouden kasvu ja sitä tukevat rakenteelliset uudistukset ovat avain kestäväan julkiseen taloudenpitoon. Julkisen talouden kestävyysvajeen poistaminen edellyttää sekä talouden kasvua että rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanoa kokonaisuudessaan hallituksen tavoitteeksi asettamalla tavalla.

Ohjelma sisältää keskeiset elementit talouden rakenteiden uudistamiseksi talouden kasvua ja julkisen talouden kestävyyttä tukevalta tavalla. Ohjelmassa tavoite koko kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi on jaettu osatavoitteiksi, jotka koskevat 1) kuntien taloutta, 2) julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvua, 3) työuria ja työn tarjontaa, 4) rakenteellista työttömyyttä ja 5) koko talouden tuotantopotentiaalia.

Kuntatalouden tasapainottamistoimet koostuvat kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisestä, kuntien omista toimista menojen vähentämisestä ja toiminnan tuottavuuden kohentamiseksi, maksujen ja verojen korotuksista ja kuntatalouden uudesta ohjausjärjestelmästä. Näiden toimien pitäisi vahvistaa kuntatalouden rahoitusasemaa 2 mrd. eurolla vuoden 2017 tasoilla ja pienentää kestävyysvajetta yhdellä prosenttiyksiköllä.

Julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvutavoite sisältää oletuksen, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistamisen ja tehokkaamman työnjaon seurauksena julkisten palvelujen tuottamisessa tarvittava henkilöstön nettolisäys jäisi aiemmin arvioidun 3 000 henkilön sijasta 1 000 henkilöön vuodessa. Tämä tarkoittaisi puolen prosentin tuottavuuden kasvua julkisten palvelujen tuotannossa vuodessa, mikä pienentäisi kestävyysvajetta 1,4 prosenttiyksiköllä.

Työurien ja työn tarjonnan kohdalla tavoitteena on työurien piteneminen kahdella vuodella eläkeuudistuksen ja muiden työuran alkuun ja katkoksiin kohdistuvien toimien avulla. Työmarkkinakeskusjärjestöt ovat sitoutuneet sellaisen neuvotteluratkaisun löytämiseen eläkeuudistuksesta, joka nostaa keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän vähintään 62,4 ikävuoteen vuoteen 2025 mennessä ja pienentää julkisen talouden kestävyysvajetta runsaan 1 prosenttiyksiköä. Kaikkiaan työuriin ja työn tarjontaan kohdistuvien toimien avulla pyritään pienentämään kestävyysvajetta 1,4 prosenttiyksiköllä.

4.3. Rakennepoliittiset toimenpiteet

¹⁾ Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta osana julkisen talouden suunnitelmaa, 25.3.2014.
<http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/kehysneuvottelut-2014/paatos/fi.pdf>

Rakenteellista työttömyyttä ohjelma pyrkii alentamaan yhdellä prosenttiyksiköllä, mikä pienentäisi kestävyysvajetta 0,3 prosenttiyksiköllä. Toimia kohdistetaan työttömien aktivointiin ja nopeaan työllistymiseen sekä työnteon kannustavuuden lisäämiseen.

Talouden tuotantopotentiaalia ohjelman on määrä lisätä 1½ prosentilla, mikä pienentäisi kestävyysvajetta 0,6 prosenttiyksiköllä. Koko talouden tuotantopotentiaalia ja voimavarojen uudelleenkehittämistä vahvistetaan edistämällä tervettä kilpailua, turvaamalla Suomen asema investointikohteena, tehostamalla hyödyke- ja asuntomarkkinoiden toimintaa sekä karsimalla elinkeinotoiminnan sääntelyä. Nämä toimet luovat yhdessä syksyllä 2013 sovitun kustannuskilpailukykyä kohentavan työmarkkinaratkaisun kanssa mahdollisuuden ennustettua nopeampaan kasvuun pitkällä aikavälillä.

Ohjelman valmistelu ja toimeenpano ovat edenneet hallituksen asettamien askelmerkkien mukaisesti. Hallitus seuraa rakennepoliittisen ohjelman toteutumista kesän 2014 budjettiriihessä ja päättää tarvittaessa lisätoimista sen varmistamiseksi, että ohjelma toteutuu hallituksen elokuussa 2013 päättämällä tavalla. Jos toimet edellyttävät määrärahojen lisäämistä, lisäykset toteutetaan uudelleenkehittämissä valtiontalouden kehysten puitteissa.

Luvussa 5.3 tarkastellaan lähemmin rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteitä ja niiden huomioon ottamista valtiontalouden kehyspäätöksessä sekä peruspalveluohjelmassa.

4.4. Yhteenveto kuluvaan vaalikauden aikana päätetyistä sopeutustoimista

Hallitusohjelmassa linjattiin vuoden 2015 tasolla 2,5 mrd. euroon kohoavat sopeutustoimet, jotka täsmennettiin hallituksen ensimmäisessä kehyspäätöksessä. Talouden näkymien heikennyttyä on käynyt ilmeiseksi, että uusia lisäsopeutustoimia tarvitaan. Uusista toimenpiteistä on päätetty niin keväällä 2012, keväällä 2013 kuin nyt edelleen keväällä 2014 kehyspäätöksessä.

Kaikkiaan hallitus on päättänyt toimenpiteistä, jotka vahvistavat valtiontaloutta 2,8 % suhteessa kokonaistuotantoon vuoden 2015 tasolla, kun vertauskohtana on edellisen vaalikauden viimeinen kehyspäätös. Tämä on nettomääräinen arvio kuluvaan vaalikauden päätösperäisistä toimenpiteistä mukaan lukien niin menoleikkaukset ja veronkiristykset kuin lisäpanostukset ja veronkevennykset. Sopeutustoimet ovat julkisen talouden tasolla valtion sopeutustoimia suuremmat, mikä johtuu etenkin sosiaaliturvamaksujen korotuksista.

Vaalikauden jälkeisinä vuosina sopeutustoimet jatkavat edelleen kasvua johtuen mm. toimenpiteiden asteittaisesta voimaantulosta tai jaksotuksesta sekä määräaikaisten toimenpiteiden päättymisestä. Vuoden 2018 tasolla sopeutustoimet vahvistavat valtiontaloutta n. 3 % suhteessa kokonaistuotantoon.

Sopeutustoimien mittaluokka, mrd. euroa

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Valtion verotuottoon vaikuttavat toimet	0,0	1,4	1,3	2,2	2,7	2,7	2,7
Valtion määrärahasäästöt	0,0	0,4	0,9	3,2	3,3	3,6	3,8
Oletetut tulot harmaan talouden torjunnasta	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Valtion sopeutus yhteensä	0,0	1,9	2,4	5,7	6,3	6,6	6,8

Vastuullisen, pitkäjänteisen ja taloudellista vakautta edistävän menopolitiikan varmistamiseksi hallitus on sitoutunut valtiontalouden menokehyksiin. Kehyspäättöksen pohjana on hallituksen 27.3.2013 päättämä vaalikauden kehys (täydennetty 8.4.2013), joka tarkistetaan vuosille 2015—2018.

Kehyspäättöksen määräraha- ja tuloarviot sekä kehyksen hinta- ja kustannustasotarkistukset perustuvat kansantalousosaston valmis-teilla olleeseen ennusteeseen, joka oli käytettävissä hallituksen neuvottelussa 24.—25.3.2014. Neuvottelussa tehdyt etenkin verotusta koskevat uudet päätökset on otettu huomioon uusimmassa ennusteessa, jota on esitelty luvussa 2 ja liitteessä 1. Muuttuneet laskentapohjat otetaan määräraha- ja tuloarvioissa sekä kehyksen hinta- ja kustannustasokorjauksissa huomioon kesällä 2014 vuoden 2015 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

5. Valtiontalouden kehyspäättös 2015—2018

Valtiontalouden kehysjärjestelmä perustuu vaalikauden ajaksi asetettavaan sitovaan, reaalisena vaalikauden kokonaiskehykseen, johon tehdään vuosittain vain tarvittavat hinta- ja kustannustasokorjaukset sekä rakennekorjaukset. Kehysjärjestelmä perustuu ex ante-tarkasteluun, eli se rajoittaa valtion talousarvioissa budjetoitavien menojen määrää.

Kehysmenettely asettaa enimmäismäärän noin 80 prosentille valtion talousarviomenoista. Valtiontalouden kehyksen ulkopuolelle jäävät suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki, sekä valtion osuus toimeentulotukimenoista. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä. Kehys ei kata valtion budjettitalouden ulkopuolisia rahastoja.

Kehys kattaa myös lisätalousarviot, joille on varattu kehyksestä tietty osuus, ns. lisätalousarviovaraus. Vuosittaisissa kehyspäättöksissä hallinnonaloille annetaan kehykset mutta vain vaalikauden kokonaiskehys, eli menokatko, on sitova. Uudelleenkehennuksia voi-

5.1. Valtiontalouden kehysääntö

daan tehdä hallinnonalojen välillä. Vaalikauden kehysten ja hallinnonalakohtaisten kehysten väliin jää lisätalousarviovarauksen ohella myöhemmin kohdennettavaksi ns. jakamaton varaus.

Osakkeista mahdollisesti saatavista myyntituloista yli 400 milj. euroa vuodessa ylittävistä osasta voidaan käyttää enintään 150 milj. euroa kertaluonteisiin kestävästä kasvua tukeviin infra- ja osaamisinvestointeihin. Päästöoikeuksien huutokaupoista valtiolle kertyneitä tuloja saa kehysten estämättä käyttää kertaluonteisiin ilmastotoimien ja kehitysyhteistyön menoihin.

Jos menojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus, kuitenkin enintään 200 milj. euroa, käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehysten estämättä.

5.2. Valtiontalouden määrärahakehys

Vaalikauden ensimmäisessä kehyspäätöksessä, 5.10.2011, päätettiin kehysten piiriin kuuluvien menojen lisäpanostuksista ja säästöistä siten, että kehysmenojen taso aleni n. 1,2 mrd. eurolla v. 2015 verrattuna maaliskuun 2011 kehyspäätökseen. Kevään 2012 kehyspäätöksessä vuosille 2013—2016 hallitus toteutti lisäsopeutustoimia, jotka alensivat kehysmenojen tasoa vielä n. 1,2 mrd. eurolla vuoden 2015 tasolla. Tämän seurauksena vaalikauden kokonaiskehystasoa ja vuosittaisia kehystasoja korjattiin alaspäin kehysmenojen lisäsäästöjä vastaavalla määrällä (pl. indeksijäädytysäästöt, jotka alentavat hintakorjausta). Kevään 2013 kehyspäätöksessä vuosille 2014—2017 toteutettiin edelleen lisäsopeutustoimia ja vuoden 2015 kehystasoa alennettiin 450 milj. eurolla. Kehysten alentaminen, toisin kuin korottaminen, on mahdollista kesken vaalikauden heikentämättä kehysten uskottavuutta.

Kehyspäätöksessä vuosille 2015—2018 hallitus toteuttaa uusia menosäästöjä. Päätökset alentavat vuoden 2015 kehysten kuuluvien menojen tasoa n. 810 milj. eurolla, josta indeksikorotuksia koskevat säästöt ovat n. 120 milj. euroa alentaen määrärahakehysten hintakorjausta. Vaalikauden kokonaiskehystasoa alennetaan siten 690 milj. eurolla vuodelta 2015.

Vuoden 2015 jakamaton varaus on tässä vaiheessa teknisesti negatiivinen, eli -65,8 milj. euroa. Tämä johtuu siitä, että hallitus on päättänyt kattaa ns. kasvupakettia osakkeiden myyntituloilla, joista 400 milj. euroa ylittävistä osuudesta enintään 150 milj. euroa saadaan hallitusohjelman mukaan lukea kehysten päälle. Kasvupaketin aiheuttamasta kehysten kuuluvien menojen lisäyksestä kateetaan 150 milj. euroa vielä v. 2014 tuloutettavilla osakkeiden myyntituloilla mainitun kehysäännön mukaisesti. Kun osakemyyntitulojen tuloutus toteutuu, nyt esitettävä negatiivinen varaus vastaa tosiasiallisesti positiivista n. 84 milj. euron jakamattomaa varausa.

Vaalikauden menokehyksen tasoa tarkistetaan vuosittain vastaamaan kehysten rakenteellisia muutoksia sekä hintatasossa tapahtuvia muutoksia.

Vuosien 2015—2018 kehyspäättös laaditaan vuoden 2015 hintatasossa. Lakisääteisesti indeksisidottujen menojen arvioita tulisi korottaa vuotta 2015 koskevien indeksimuutosarvioiden mukaisesti yhteensä n. 290 milj. eurolla. Vuoden 2015 indeksikorotuksessa otetaan kuitenkin huomioon

— vaalikauden ajaksi päätetty lapsilisien indeksikorotuksen jäädyttäminen (säästö n. 24 milj. euroa v. 2015)

— uusina säästötoimina päätetyt lakisääteisesti KEL- ja TyEL-indeksiin sidottujen määrärahojen korottaminen indeksin sijaan 0,4 prosentilla (säästö kehukseen kuuluvissa menoissa n. 106 milj. euroa v. 2015)

— yliopisto- ja ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoituksen indeksikorotuksen puolittaminen (säästö n. 17 milj. euroa v. 2015).

Näin ollen lakisääteiset indeksikorotukset ovat yhteensä 147 milj. euroa v. 2015. Vaalikauden menokehyksen kokonaistasoa tarkistetaan vastaavasti.

Kehyksen kokonaistasoa korjataan puolustusvoimien sopimusperusteisten indeksikorotusten mukaisesti n. 17 milj. eurolla. Puolustusmateriaalihankintojen osalta indeksikorotusta ei tehdä v. 2015 (säästö n. 6 milj. euroa).

Lisäksi muut kuin lakisääteisesti tai sopimusperusteisesti indeksisidottu kehysten hintakorjataan vuoden 2015 hinta- ja kustannustasoon menojen taloudellisen laadun painorakenteen mukaisesti siten, että kunkin menoerän korjaamisessa käytetään sitä parhaiten kuvaavaa indeksiennustetta (kokonaislisäys 145 milj. euroa). Vuoden 2015 hinta- ja kustannustasotarkistusta tarkastellaan tarkemmin liitteessä 2.

Vuoden 2015 kehystasoa korjataan lisäksi kehysten rakenteellisia muutoksia vastaavasti. Kaikki kehysten rakennekorjaukset on esitetty liitteessä 2.

Hinta- ja kustannustasotarkistukset sekä rakenteelliset tarkistukset

Tarkistettu vaalikauden kehys vuodelle 2015 (v. 2015 hintatasossa), milj. euroa

	2015
Vaalikauden korjattu kehys 27.3.2013, vuoden 2014 hintatasossa	42 259
Kokonaiskehysten alentaminen osana sopeutustoimia	-690
Vuoden 2014 talousarvion yhteydessä tehdyt hinta- ja kustannustasotarkistukset	-124
Vuoden 2015 hintatasoon siirtymisen hinta- ja kustannustasotarkistukset	309
Vuosien 2014—2015 rakennemuutokset	130
Tarkistettu vaalikauden kehys	41 884

Kehysmenojen kehitys 2015—2018

Kehykseen kuuluvien menojen taso on v. 2015 n. 41,7 mrd. euroa, mikä on n. 650 milj. euroa vähemmän kuin vuodelle 2014 on budjetoitu. Kehyskauden loppuun mennessä kehysmenot alenevat n. 41,4 mrd. euroon. Kevään 2013 kehyspäätökseen verrattuna vuosien 2015—2017 kehysmenot ovat vuosittain keskimäärin n. 0,3 mrd. euroa alemmat. Kehysmenojen alenemista selittävät hallituksen päättämät lisäsäästöt. Toisaalta hintatason muutos lisää menoja, minkä lisäksi myös eräät tarvearviot (mm. EU-maksut) ovat tarkentuneet edellisessä kehyspäätöksessä arvioitua korkeammiksi.

Kaikkiaan hallinnonalojen menot alenevat reaalisesti kehyskauden vuosina 2015—2018 keskimäärin reilulla 1 prosentilla vuosittain, kun rakenteelliset muutokset on otettu huomioon. Nimellisesti hallinnonalojen menojen arvioidaan kasvavat keskimäärin n. ½ % vuodessa. Kun huomioon otetaan kaikki menot (ml. velan korkomenot), menotaso alenee reaalisesti keskimäärin n. ½ prosentilla vuosittain. Nimellisesti menot kasvavat keskimäärin vajaalla 1 prosentilla vuodessa.

Kehyksen ulkopuoliset menot

Kehyksen ulkopuolisten menojen arvioidaan olevan n. 11,7 mrd. euroa v. 2015, mikä on vajaa 100 milj. euroa enemmän kuin vuodelle 2014 budjetoidut kehyksen ulkopuoliset menot. Työttömyysturvamenot nousevat vuoden 2014 tasolta, vaikka työmarkkinatuen rahoituksen ja aktivointivastuun siirtäminen kunnille vuodesta 2015 lukien alentaa valtion työttömyysturvamenoja. Myös mm. valtionvelan korkomenot nousevat vuoteen 2014 verrattuna.

Kehyksen ulkopuoliset menot vaihtelevat kehyskaudella 2015—2018 vuosittain n. 11,3 mrd. eurosta (v. 2016) n. 11,9 mrd. euroon (v. 2018). Valtionvelan korkomenot nousevat kehyskauden kuluessa vuoden 2015 n. 1,9 mrd. eurosta vuoden 2018 n. 2,9 mrd. euroon. Nousua selittää kehyskauden aikana oletettu korkojen nousu sekä valtion alijäämän kehityksestä aiheutuva velkakannan kasvu. Toisaalta finanssisijoitusmenot alenevat kehyskauden kuluessa, kun kehyskauden alkuvuosiin kohdistuva ns. kasvupaketti poistuu määrärahoista ja viennin jälleenrahoituksen määrärahat käytännössä poistuvat valtion budjettitaloudesta vuoden 2015 jälkeen. Pankkiveron vuosittainen tuotto on arvioitu 133 milj. euroksi, jota vastaava siirtomääräraha on oletettu kehyksen ulkopuolisiin menoihin.

Verrattuna edelliseen kevään 2013 kehyspäätökseen kehyksen ulkopuoliset menot ovat nyt vuosittain keskimäärin n. 280 milj. euroa korkeammalla tasolla. Esimerkiksi suhdanneluonteiset työttömyysturva, asumistuki ym. menot ovat vuosittain n. 250—310 milj. euroa korkeammalla tasolla. Tämä johtuu niin suhdanne-ennusteen heikkenemisestä kuin hallituksen päättämistä perustemuutoksista työttömyysturvaa ja asumistukea koskien (näiltä osin kehystä on alennettu vastaavasti). Toisaalta verotulomuutosten kompensatio kunnille on edellistä kehyspäätöstä selvästi alemmalla tasolla johtuen uusista veroperustemuutoksista ja tarkentuneista laskelmista.

Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2015—2018, milj. euroa vuoden 2015 hinta- ja kustannustasossa

	2015	2016	2017	2018
23. Valtioneuvoston kanslia	83	89	88	86
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	6	6	6	6
Yhteensä	88	95	94	92
24. Ulkoasiainministeriö	1 135	1 146	1 156	1 184
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	26	27	27	27
Yhteensä	1 162	1 172	1 183	1 211
25. Oikeusministeriö	846	835	829	852
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	57	57	57	57
Yhteensä	902	892	886	909
26. Sisäministeriö	1 147	1 152	1 148	1 140
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	72	74	71	71
Yhteensä	1 219	1 226	1 219	1 211
27. Puolustusministeriö	2 355	2 387	2 335	2 338
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	332	335	323	324
Yhteensä	2 687	2 722	2 658	2 662
28. Valtiovarainministeriö	15 188	15 488	15 293	15 334
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 699	1 735	1 747	1 760
Yhteensä	16 887	17 223	17 041	17 094
29. Opetus- ja kulttuuriministeriö	6 083	6 134	6 022	6 008
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	684	562	565	567
Yhteensä	6 767	6 696	6 587	6 574
30. Maa- ja metsätalousministeriö	1 725	1 620	1 641	1 645
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	951	868	888	893
Yhteensä	2 677	2 488	2 529	2 537
31. Liikenne- ja viestintäministeriö	1 966	1 827	1 771	1 768
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	874	909	871	869
Yhteensä	2 840	2 736	2 642	2 637
32. Työ- ja elinkeinoministeriö	2 285	2 022	2 089	2 100
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 007	437	490	417
Yhteensä	3 292	2 458	2 578	2 516
33. Sosiaali- ja terveysministeriö	8 552	8 587	8 594	8 628
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	4 099	4 102	4 083	4 021
Yhteensä	12 651	12 689	12 677	12 649
35. Ympäristöministeriö	216	193	190	189
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	12	12	12	12
Yhteensä	227	205	201	201
36. Valtionvelan korot	-	-	-	-
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 869	2 120	2 458	2 851
Yhteensä	1 869	2 120	2 458	2 851
Hallinnonalojen kehykset yhteensä¹⁾	41 750	41 645	41 310	41 397
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista yhteensä	11 704	11 260	11 614	11 886
Päälukot yhteensä	53 454	52 905	52 924	53 283

Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2015—2018, milj. euroa vuoden 2015 hinta- ja kustannustasossa

Vaalikauden kehys	41 884
— Hallinnonalojen kehykset yhteensä	41 750
— Lisätalousarviovaraus	200
— Jakamaton varaus	-66

¹⁾ Pääluokat 21 ja 22 sisältyvät loppusummaan.

5.3. Kehyslinjaukset 2015—2018

Rakennepoliittinen ohjelma

Kehyspäätökseen on sisällytetty ne hallituksen rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteet, joiden toteutustavasta ja vaikutuksista on jo käytettävissä täsmällistä tietoa ja luotettavia arvioita. Osin toimenpiteiden valmistelu on kesken, jolloin toimeenpanosta ei ole vielä riittävää tietoa kunnollisten kustannus- ja vaikutusarvioiden tekemiseksi. Kehyspäätöksen menoarvioissa on pyritty realismiin, sillä kehyspäätöksessä vuosi 2015 kuuluu kuluvan vaalikauden menosäännön piiriin ja vuodet 2016—2018 muodostavat pohjaa seuraavan vaalikauden päätöksille (ns. tekninen kehys). Käytännössä rakennepoliittisessa ohjelmassa tavoiteltuja säästövaikutuksia voidaan sisällyttää kehykseen ja talousarvioesityksiin siinä tahdissa kuin on riittävän täsmällisiä tietoja toimenpiteistä ja luotettavia arvioita niiden vaikutuksista.

Kehyspäätöksessä budjetoidut rakennepoliittiset toimenpiteet lisäävät valtion menoja vuosina 2015—2016 n. 70—90 milj. eurolla per vuosi. Vuoden 2017 tasolla ohjelman vaikutus valtion menoihin nollautuu, sillä v. 2017 menoja lisääviä toimenpiteitä on n. 240 milj. eurolla, samoin kuin menoja vähentäviä toimenpiteitä.

Työmarkkinat ja työurat

— Työllisyysasteen korottamiseen tähtäävät toimet kohdistuvat työurien pidentämiseen sekä rakenteellisen työttömyyden alentamiseen. Työttömyysetuuden sovittelussa on otettu käyttöön 300 euron kuukausittainen suojaosuus ja soviteltua päivärahaa on muutettu siten, että se lapsikorotuksineen yhdessä työtulon kanssa voi olla enintään 100 % työttömyyspäivärahan perusteena olevasta palkasta. Lisäksi työttömyyspäivärahan omavastuu-aikaa on lyhennetty seitsemästä päivästä viiteen päivään.

— Asumistuessa otetaan käyttöön 300 euron suojaosuus ilman työllistymisedellytystä tai määräaikaista. Uudistus toteutetaan 1.9.2015 alkaen. Valtion menojen arvioidaan lisääntyvän v. 2015 8 milj. eurolla ja sen jälkeen 30 milj. eurolla vuosittain. Valtion toimeentulotukimenojen oletetaan vastaavasti vähentyvän n. 5 milj. euroa vuodessa.

— Työn ja aktiivitoimien tarjonta ja niistä kieltäytymisen sanktiointi pannaan toimeen kattavasti kaikkien ELY-keskusten alueilla.

— Työllisyyspolitiikan toimeenpanoon ja työlainsäädäntöön liittyen useita toimenpiteitä on valmisteltu yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Toimenpiteillä vaikutetaan työmarkkinoiden toimivuuteen ja tavoitellaan niin rakenteellisen työttömyysasteen alentamista kuin palveluiden tehostamista. Kokonaisuuteen liittyen valmistellaan useita lainsäädäntömuutoksia, jotka tulevat voimaan 1.1.2015. Uudistukset koskevat mm. pitkäkestoista työllistämistukea, sosiaalisia yrityksiä, työvoiman palvelukeskuksia, palkkatukea sekä kuntien roolia pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuen järjestämis- ja rahoitusvastuussa. Toimenpiteet liittyvät monelta osin isompaan, aikajänteeltään pidemmälle vievään kokonaisuuteen, johon kuuluvat niin neuvottelujärjestelmän uudistaminen kuin eläkeratkaisutkin.

— Vuorotteluvapaan saantiedellytyksiä kiristetään vuoden 2015 alusta.

— Osatyökykyisten työllisyyden edistämistyöryhmän esityksiin varataan rahoitusta siten, että ne lisäävät valtion osuutta sairausvakuutuksen menoista 5,3 milj. euroa v. 2016, 18,8 milj. euroa v. 2017 ja 29,1 milj. euroa v. 2018.

— Nuorten työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi nuorisotakuun toimeenpanoa tehostetaan ja oppivelvollisuusikää nostetaan 17 vuoteen vuodesta 2015 alkaen, minkä johdosta yleissivistävän koulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuuksia lisätään yhteensä 5,6 milj. euroa vuodessa ja koulumatkatukeen varattua rahoitusta 0,9 milj. euroa v. 2015 ja 1,6 milj. euroa vuodesta 2016 alkaen (nuorisotakuun toimeenpanosta ks. myös 5.3.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala).

— Esiopetus muutetaan velvoittavaksi.

— Korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi uudistetaan opiskelijavalintajärjestelmää ja lisätään määräaikaisesti korkeakoulutuksen aloituspaikkoja vuosina 2014—2016. Kuluvana vuonna ja kehyskaudella hakijasuman purkuun kohdistettava rahoitus on yhteensä 103,5 milj. euroa ja kehyskauden jälkeen yhteensä 20 milj. euroa. Tavoitteena on lisätä korkeakoulujen aloituspaikkoja määräaikaisesti yhteensä n. 3 000:lla vuosina 2014—2016. Aloituspaikkalisäykset kohdennetaan ennakoitien mukaisesti aloille, joilla on työvoimakysyntää ja aloille, joilla on merkitystä tulevaisuuden kasvupotentiaalin kannalta.

— Valmistumisaikojen nopeuttamiseksi yliopistoja ja ammatti- korkeakouluja kannustetaan järjestämään ympärivuotiset opiskelumahdollisuudet ja yli 55 opintopistettä vuodessa suorittavien osuutta lisätään korkeakoulujen rahoituksen määräytymisperusteissa.

— Päivähoito-oikeus rajataan osa-aikaiseksi niiden lapsien osalta, joiden vanhempi on kotona äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitopaalla tai kotihoidontuella. Kotihoidon tuki suunnataan kotona las-

taan hoitavalle vanhemmalle ja oikeus tukeen jaetaan puoliksi molemmille vanhemmille. Vuonna 2016 valtionosuuden arvioidaan vähenevän 4 milj. euroa ja v. 2017 vastaavasti 15 milj. euroa. Uudistus on voimassa täysimääräisesti vuodesta 2018 alkaen, jolloin valtionosuus vähenee 19 milj. euroa. Kuntien menojen arvioidaan vähenevän vuodesta 2018 lukien 64 milj. eurolla. Uudistus lisää päivähoidon menoja vuodesta 2018 alkaen arviolta runsaat 130 milj. euroa, josta valtionosuus on 39 milj. euroa. Subjektiiivisen päivähoidon rajaamiseen liittyen valtionosuuksia vähennetään 7 milj. euroa vuodesta 2015 alkaen. Lisäksi päivähoitomaksun enimmäismaksua korotetaan. Kotihoidon tuen uudistuksen arvioidaan lisäävän valtion työttömyysturvamenoja 9 milj. eurolla v. 2016, 36 milj. euroa v. 2017 ja 45 milj. euroa vuodesta 2018 alkaen.

Talouden kilpailukyky, uusiutuminen ja kasvu

— Yritystukiudistuksessa on otettu huomioon ympäristölle haitalliset tuet, joita vähennetään. Yritystukien keskeiseksi tavoitteeksi asetetaan talouden ja elinkeinorakenteen uudistaminen sekä yritystukien suuntaaminen aiempaa vahvemmin yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevaan toimintaan sekä t&k&i-toiminnan edellytysten vahvistamiseen.

— Asuntorakentamista tuetaan määräaikaisella käynnistysavustuksella 20-vuotiseen takauslainamalliin liittyen pääkaupunkiseudulla vuoden 2015 loppuun saakka. Kustannus valtion asuntorahastolle on arviolta reilut 2,5 milj. euroa vuodessa. Lisäksi uusi 20-vuotinen korkotukimalli toteutetaan kohdekohtaisilla rajoituksilla yleishyödyllisyyslainsäädännön ulkopuolelle.

— Asuntorakentamisen edellytysten parantamiseksi Helsingin seudulla valtio vetäytyy toimintoinen Helsinki-Malmin lentoasemalta siten, että alue on mahdollista ottaa asuntokäyttöön viimeistään 2020-luvun alussa.

Julkisen palvelutuotannon tuottavuus

— Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen arvioidaan johtavan selkeään kuntatalouden tuottavuuden paranemiseen. Pysyvä kustannusten nousuvauhdin hidastuminen edellyttää vahvaa kansallista ohjausta, joka myös sisältyy uuteen järjestelmään.

— Virastojen toimintamenomäärärahoihin tehdään vuosittain toimitilamenojen indeksikorotuksia vastaava laskennallinen lisäys. Tämän jälkeen toimintamenomäärärahoihin tehdään vuosittain niiden nykytasoon nähden 0,5 prosentin tuottavuuden kasvua merkitsevät määrärahavähennykset. Puolustusvoimauudistuksen takia vähennyistä ei sovelleta puolustusvoimien toimintamenomäärärahoihin kehyskaudella.

— Kehyskaudella jatketaan kansallisen palveluarkkitehtuurin kehittämistä. Kokonaisuuteen sisältyvät seuraavat osat: kansallinen palveluväylä, kansallinen sähköinen tunnistusratkaisu, kansalliset ratkaisut yritysten, muiden organisaatioiden ja luonnollisten henki-

löiden roolien ja valtuutusten hallintaan, yhteiset palvelunäkymät (kansalaisille, yrityksille ja viranomaisille) sekä ohjaus- ja hallintamallit. Tavoitteena on, että kehyskauden alussa kansalaisilla on mahdollisuus tarkastella keskeisiä omia tietojaan palveluväylän kautta ja kehyskauden lopulla palveluväylä on laajasti käytössä. Tietoturvallisuuskulttuurin edistämistä ja SecICT-hankkeen toimeenpanoa jatketaan.

— Tietohallinnon rakenteiden selkiyttämistä jatketaan. Selvitetään tietohallinnon kehittämisviraston perustamista ja jatketaan valtion virastojen ja laitosten toimialariippumattomien ICT-tehtävien siirtoja Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtoriin.

— Julkisen hallinnon tietovarantojen vaiheittaista avaamista edistetään. Avaamalla laajasti erityyppisiä tietoaineistoja tavoitellaan taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia sekä parannetaan kansalaisyhteiskunnan toimivuutta, demokratiaa ja julkishallinnon tuottavuutta. Kehyskaudella avaamista jatketaan mm. elintarvikkeiden koostumustietojen sekä kulttuuriperintöaineistojen ja Tilastokeskuksen aineistojen osittaisella avaamisella, esimerkkinä postinumeroalueet. Aiemmilla päätöksillä on avattu esim. maastotietoja, sää-, ilmasto- ja meridataa sekä liikenne- ja viestintädataa. Tähän tarkoitukseen kohdistetaan yhteensä 1,2—4,2 milj. euroa lisämäärärahaa vuosittain, jotka osoitetaan Verohallinnolle, Tilastokeskukselle, Väestörekisterikeskukselle, korkeakoululaitoksen yhteisiin menoihin, Taiteen edistämiskeskukselle, Suomenlinnan hoitokunnalle, Kansalliselle audiovisuaaliselle instituutille, Liikenteen turvallisuusvirastolle, Säteilyturvakeskukselle ja Terveystieteiden tutkimuskeskukselle.

Kuntien tehtävien ja veloitteiden vähentämishjelma

Rakennepoliittisen ohjelman mukaisesti kuntien lakisääteisten tehtävien perusteella säädettyjä veloituksia vähennetään, tavoitteena saavuttaa yhden miljardin euron kokonaisvähennys kuntien ja kuntayhtymien toimintamenoihin vuoden 2017 tasolla.

Kehyspäätöksen valmistelun yhteydessä on arvioitu rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteiden toimeenpanon tilannetta sekä niiden kustannusvaikutuksia valtiontalouteen ja kuntatalouteen. Ministeriöiden tekemät ehdotukset voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään:

1. Ehdotukset, jotka voidaan toteuttaa selkein säädösmuutoksin tai muin kuntien toimintaan ja kustannuksiin suoraan vaikuttavin valtion toimenpitein.

2. Ehdotukset, joiden vaikutusta ei voida toistaiseksi riittävän luotettavasti osoittaa johtuen esimerkiksi siitä, että niiden osalta ei ole vaikuttavia säädösmuutoksia tai vastaavia kuntien toimintaa välittömästi ohjaavia valtion toimenpiteitä.

Ryhmässä 2 olevien ehdotusten valmistelu on kesken ja/tai niiden osalta kuntien kustannusten todellinen väheneminen jää olennaises-

ti riippumaan itsehallinnon piirissä olevien kunnallisten toimijoiden toimenpiteistä, joiden toteutumista ja vaikutuksia voidaan arvioida vasta myöhemmin.

Valtiontalouden kehyksiin on toistaiseksi sisällytetty ryhmän 1 toimenpiteet. Ne kattavat alustavan laskennallisen arvion mukaan reilun kolmanneksen tavoitellusta miljardin euron säästöstä 2017 tasolla. Päätettyjä muutoksia koskevat hallituksen lakiesitykset annetaan eduskunnalle syksyllä 2014. Edellä tarkoitettuja ryhmän 1 asioita ovat erityisesti seuraavat toimenpiteet:

— Toisen asteen koulutuksen rahoitusjärjestelmä ja järjestäjäverkko uudistetaan. Rahoituksen määräytymisestä todellisen kustannuspohjan perusteella luovutaan ja toisen asteen koulutukseen kohdennettava valtion rahoituksen kokonaismäärä muutetaan talousarvioon perustuvaksi yliopistoja ja ammattikorkeakouluja vastaavasti. Rahoitusjärjestelmän uudistamiseen liittyen lukiokoulutuksen erityisen koulutustehtävän lisärahoitus puolitetaan ja työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän valtion rahoitus lakkautetaan vuodesta 2015 lukien. Vuodesta 2017 alkaen lopetetaan valtionosuusrahoitus lukiokoulutuksen aineopintoihin ylioppilastutkinnon suorittaneilta, rajataan lukion sekä ammatillisen koulutuksen tutkintotavoitteisesta opiskelijasta koulutuksen järjestäjälle myönnettävä valtionosuusrahoitus enintään kolmeen vuoteen, lopetetaan valtion rahoitus ammatillisen lisäkoulutuksen tutkintoon tai sen osaan johtamattomaan koulutukseen sekä luovutaan erikoisoppilaitosten rahoituksesta nykyisessä muodossa. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon jo suorittaneet ohjataan pääsääntöisesti näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen säädöksiä muuttamalla. Suomen Ilmailuopiston sekä erikoisoppilaitosten järjestämän tutkintoon tai tutkinnon osaan johtavan koulutuksen rahoitus siirretään osaksi ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusta. Uusia rahoituksen määräytymisperusteita sovelletaan ensimmäisen kerran määriteltäessä rahoitusta vuodelle 2017. Uudistuksilla toteutetaan yhteensä 260 milj. euron julkisen rahoituksen vähennys, josta valtionosuuksien vähennyksenä on kehyksessä huomioitu 8 milj. euroa vuosina 2015—2016 ja 100,5 milj. euroa vuodesta 2017 alkaen.

— Koulunkäyntiavustajat luetaan osittain osaksi opettaja-oppilas-suhdetta valtion rahoituksen perusteissa, minkä seurauksena kuntien menot vähenevät 10 milj. euroa ja valtionosuudet 3 milj. euroa vuodesta 2017 lukien.

— Muiden kuin evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen uskonnon sekä elämäkatsomustiedon opetuksen minimiryhmäkokoja tarkistetaan, mikä vähentää jonkin verran kuntien ja valtion menoja vuodesta 2015 lukien. Valtionosuuksia vähennetään n. 0,4 milj. eurolla vuodesta 2015 lukien.

— Vapaan sivistystyön valtion rahoitusta vähennetään 10 milj. eurolla vuodesta 2015 lukien ja 18,5 milj. eurolla vuoden 2017 tasolla. Vastaavien kustannussäästöjen mahdollistamiseksi toteute-

taan vapaan sivistystyön rakenteen ja rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistus.

— Kunta- ja aluerakennemuutosten myötä vähennetään maakuntakirjastojen määrää 1.1.2016 alkaen.

— Luovutaan kunnan velvoitteesta järjestää työntekomahdollisuuksia työttömille työnhakijoille silloin, kun alueen työttömyysaste on muuta maata korkeampi. Valtion menot vähenevät 0,8 milj. euroa ja kuntien menot arviolta 2,6 milj. euroa.

— Reseptien voimassaoloaika ja aikuisten hammashuollon tarkistusvälejä pidennetään myöhemmin täsmennettävin rajauksin lähtökohtaisesti vähintään kahteen vuoteen. Muutokset toteutetaan asetuksella vuoden 2014 aikana. Vuoden 2017 tasolla kuntien menojen arvioidaan vähenevän n. 18 milj. eurolla.

— Perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirretään vuoden 2017 alusta Kelan tehtäväksi. Kuntien menojen arvioidaan alenevan 79 milj. eurolla. Valtionosuus vähenee 39,5 milj. eurolla vuodessa. Toimeentulotuen alikäytön väheneminen pienentää syntyvää säästöä. Perustoimeentulotuen etuusmenojen arvioidaan kasvavan siten, että kustannuksiin kohdentuva valtionosuus kasvaa 20 milj. eurolla. Lisäksi valtion korvaamat Kelan hallintokulut nousevat arviolta 20 milj. eurolla.

— Turvakodit siirretään valtion vastuulle vuoden 2015 alusta lukien, mihin liittyen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kohdennetaan erillinen 8 milj. euron valtionavustusrahoitus, josta puolet toteutetaan siirtona peruspalvelujen valtionosuusmäärärahasta.

— Sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen on kehyspäätöksessä hallitusohjelman pohjalta varattu vuositasolla n. 13 milj. euron määräraha, josta 4 milj. euroa jätetään säästötoimena käyttämättä.

— Erityisryhmien investointiavustusvaltuutta nostetaan v. 2016 20 milj. eurolla, v. 2017 40 milj. eurolla ja v. 2018 20 milj. eurolla. Tällä edistetään mm. vanhusten laitoshoidon vähentämistä parantamalla vanhusten kotona asumisen edellytyksiä lisäämällä vanhusten palveluasuntojen tarjontaa.

Näiden kehykseen sisällytettyjen toimenpiteiden lisäksi hallitus jatkaa rakennepoliittisessa ohjelmassa päätettyjen tehtävien ja velvoitteiden vähentämistä koskevien toimenpiteiden valmistelua. Muutokset otetaan huomioon valtionosuuksien laissa olevissa perusteissa. Tarvittavat lainsäädäntöesitykset annetaan eduskunnalle viimeistään syysistuntokaudella 2014. Näitä edelleen valmisteltavia toisen ryhmän asioita ovat erityisesti seuraavat toimenpiteet:

— Oppimateriaalien keskitetyn hankinnan järjestäminen yleissivistävässä koulutuksessa ja siirtyminen kohti digitaalisia materiaaleja.

— Kelpoisuusvaatimusten väljentäminen.

— Laitoshoidon vähentäminen vanhustenhuollossa; pyrkimyksenä on eri toimenpitein, erityisesti hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi annetun laatusuosituksen ja tarvittaessa vanhuspalvelulain tarkistamisen avulla kiihdyttää siirtymää olosuhteiltaan ja palveluiltaan asianmukaiseen kotihoitoon siten, että kuntien menot vähenevät suhteessa nyt arvioituun kehitykseen 300 milj. eurolla v. 2017.

— Päivystysjärjestelmän uudistaminen; tarkistetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetusta kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä sekä annetaan tarvittaessa terveydenhuoltolain 34 ja 43 §:ssä tarkoitetut valtioneuvoston asetukset siten, että nykyisiä perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen, synnytysten ja kirurgisen leikkaustoiminnan yksiköitä keskitetään suuremmiksi siten, että kuntien menot vähentyvät v. 2017 n. 60 milj. eurolla.

— Potilastietojen paperimuotoisen arkistoinnin lopettaminen; varmistetaan riittävät tietotekniset edellytykset ja tarvittava kuntien tuki muutoksen läpiviennille.

— Suunnitteluvaihtoehtojen ja normiluonteisten suositusten vähentäminen ja valvontatehtävien uudelleenarviointi; jatketaan kartoitus- ja arviointityötä, mikä mahdollistaa päätösten tekemisen vuodesta 2014 alkaen.

— Kelpoisuusvaatimusten keventämiseksi tuetaan myös kunnallisia toimijoita tarkistamaan työnjakoja ja tehtäväkuvia varsinkin virkojen ja tehtävien tullessa täytettäväksi. Tavoitteena on, että aiempaa vaativampia tehtäviä ohjataan alempiasteisia tutkintoja omaaville. Tämän mahdollistamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö harkitsee syksyyn 2014 mennessä esityksiä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain sekä näiden lakien nojalla annettujen asetusten muuttamisesta mm. siten, että sairaanhoitajien kelpoisuutta lääkkeenmääräykseen laajennetaan rajatusti. Kelpoisuusvaatimusten keventämistä tarkastellaan myös opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla rakennepoliittisen ohjelman tavoitteita vastaavasti.

— Julkisen terveydenhuollon todistusten antovelvollisuuksien karsinta vain pakollisiin.

— Perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon integraation kehittäminen. Uudistustyö perustuu malliin, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuu keskitetään pääosin viidelle erityisvastuualueelle. Tämä uudistus tuo kuntasektorille mittavat tehostamismahdollisuudet ja sitä kautta koko julkiselle taloudelle merkittävät kustannussäästöt hoidon ja hoivan laatua heikentämättä.

Kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen piiriin kuuluu rakennepoliittisessa ohjelmassa myös muita toimenpiteitä. Pelastustoimen järjestämistä uudistetaan, millä tavoitellaan 7,5 milj. euron

säästöä kuntatalouteen. Lisäksi mm. rakennusvalvontaviranomaisen tehtäviä on tarkoitus koota isommiksi ylikunnallisiksi yksiköiksi, ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviä ja toimintatapoja uudistaa, ja elintarvikevalvontaa keventää sekä toisaalta siitä perittäviä maksuja korottaa. Näiden toimenpiteiden valmistelu on myös osin kesken ja/tai niiden osalta todellinen kustannusten väheneminen jää olennaisesti riippumaan kuntien omista toimenpiteistä.

Kuntataloutta käsitellään myös luvussa 6, Kuntatalouden ohjaus 2015—2018.

Kehyspäätökseen sisältyvät uudet sopeutustoimet vähentävät valtion menoja nettomääräisesti n. 1 mrd. euroa v. 2015. Vuoteen 2018 mennessä nettomääräiset säästöt nousevat n. 1,4 mrd. euroon. Tarvittavat lakiesitykset sopeuttamisesta johtuen annetaan eduskunnalle syksyn 2014 aikana.

Menosäästöt ovat pysyviä ja kohdistuvat laajasti eri ministeriöiden hallinnonaloille, muun muassa:

— Puoluetoiminnan tukemiseen, säästö yhteensä 2 milj. euroa, josta puoluetuki 1 milj. euroa ja viestintätuki 1 milj. euroa.

— Kehitysyhteistyöhön, vuoden 2015 säästö 53 milj. euroa nousten 101 milj. euroon v. 2018.

— Sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan menoihin, vuoden 2015 säästö yhteensä 9 milj. euroa nousten 15 milj. euroon v. 2018.

— Puolustushallinnon rakennuslaitokseen, jonka tulee uudistaa tilahallinnan ja kunnossapidon toimintojaan siten, että puolustusministeriön hallinnonalalle syntyy 7 milj. euron säästö.

— Oppilaitosten perustamishankkeiden rahoitukseen, joihin valtio ei jatkossa osallistu, säästö n. 12—22 milj. euroa kehyskaudella.

— Perusopetuksen laadun parantamiseen kohdistettuihin valtionavustuksiin, 57 milj. euron säästö.

— Suomen Akatemian tutkimusmäärärahoihin, vuosittaista myöntämisvaltuutta alennetaan 20 milj. eurolla vuosina 2015 ja 2016 sekä 10 milj. eurolla vuodesta 2017 alkaen.

— Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukseen, joka puolitetään v. 2015, säästö 16,5 milj. euroa.

— Opintorahaan ja asumislisään, jolloin toisen samantasoisien tutkinnon suorittamista korkea-asteella ei tueta 1.8.2015 lähtien, säästö n. 2 milj. euroa v. 2015 nousten n. 11 milj. euroon v. 2018.

— Opiskelija-asuntosäätiöiden ja YTHS:n vuokratukeen, joka lakkautetaan, säästö 5,9 milj. euroa.

— Taiteeseen ja kulttuuriin, säästö 5—15 milj. euroa.

— Maa- ja metsätalouteen, mm. kansalliseen tukeen ja pienpuun energiatukeen, säästö 21,3 milj. euroa.

— Valtion avustuksiin kuntien vesihuolto- ja ympäristöhankkeisiin, mistä luovutaan, säästö maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonaloilla nousee yhteensä 10 milj. euroon vuosina 2017 ja 2018.

— Liikenteen väylärahoitukseen, säästö 100 milj. euroa.

Valtiontalouden uudet
menosäästöt

- Joukkoliikenteen palveluiden osto ja kehittäminen, säästö 5 milj. euroa.
- ELY-keskusten toimintamenoihin, säästö 5 milj. euroa v. 2016 ja vuodesta 2017 lukien 11 milj. euroa.
- Tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen, 25 milj. euron valtuusleikkaus.
- Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukemiseen, kohdistuen äkillisen rakennemuutoksen tukeen, 17 milj. euron valtuusleikkaus.
- Työvoimapolitiikan rahoitukseen, säästö 55 milj. euroa.
- Ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Säännöksiä muutetaan siten, että valtion menot pienevät 50 milj. eurolla vuoden 2015 tasolla. Muutokset valmistellaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa tavoitteena kohdistaa säästö korkeimpia työttömyyspäivärahoja saaviin.
- Maakunnan kehittämisrahaan, joka lakkautetaan, säästö 4,6 milj. euroa.
- Energiatukeen, 5 milj. euron valtuusleikkaus.
- Lapsilisiin, säästö 110 milj. euroa ml. vaikutus toimeentulotukimenoihin
- Valtion osuuteen Kelan toimintamenoista, säästö 10 milj. euroa.
- Valtion osuuteen sairausvakuutuskorvauksista, säästö 25 milj. euroa.
- Valtion osuuteen lääkekorvauksista, säästö 26 milj. euroa vuodesta 2016 lukien.
- KEL- ja TyEL-sidonnaiset indeksikorotukset tehdään v. 2015 pääsääntöisesti 0,4 % suuruisena, säästö 152,5 milj. euroa. Tämä korotus vastaa työmarkkinaratkaisussa sovitun mukaista sopimuskorotustasoa. Alennettu korotus koskee kaikkia TyEL-sidonnaisia etuuksia, ml. työeläkkeet.
- Valtion korvaukseen maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin, säästö 5 milj. euroa.
- Korjaustoiminta-avustuksiin, säästö 15 milj. euroa.
- Lisäksi valtion palkkaliukuma rajoitetaan yleisten työmarkkinoiden keskimääräiselle tasolle, minkä arvioidaan tuovan säästöä n. 21 milj. euroa v. 2015 säästön noustessa vuosittain kehyskaudella.

Kasvupanostukset

Valtion varallisuutta ohjataan nykyistä tuottavampaan käyttöön. Senaatti-kiinteistöjen ja Metsähallituksen hallinnoimaa valtion kiinteistövarallisuutta myydään. Valtion yhtiöomistusten tasehallintaa tehostetaan laajentamalla valtio-omisteisten noteeraamattomien yhtiöiden omistuspohjaa ja tarvittaessa irtaudutaan yhtiöomistuksesta. Lisäksi toteutetaan valtion omistamien pörssi-yhtiöiden myyntejä ja muita toimenpiteitä valtion tuloutuksen lisäämiseksi. Noteeraamattomien yhtiöiden osinkojen kokonaismäärää nostetaan. Valmistellaan hallituksen esitys valtion eläkerahastosta annetun

lain muuttamiseksi siten, että rahaston tuloutusta voidaan nostaa. Lisäksi tehdään tuloutus valtiontakuurahastosta. Toimenpiteiden aiheuttama lisätuloutus aiemmin linjattuun nähden on vuosina 2014—2015 n. 1,9 mrd. euroa. Kehyspäätöksessä on huomioitu valtion lisätuloja, ks. tarkemmin luku 5.4 Budjettitalouden tulot ja 5.6 Budjetin ulkopuolinen valtiontalous.

Pääosa lisätuloutuksesta ohjataan valtionvelan lyhentämiseen. Osana valtion varallisuuden uudelleenkohdentamista tehdään kuitenkin merkittäviä kasvupanostuksia, joiden määrä vuosina 2014—2015 on yhteensä n. 600 milj. euroa. Kehyskaudella panostusten kustannukset kohdistuvat pääosin vuoteen 2015, n. 300 milj. euroa. Keskeisimmät panostukset liittyvät uutta kasvua ja tulevaisuutta luoviin osaamis- ja innovaatioinvestointeihin sekä nopeasti työllistäviin liikenne- ja rakentamishankkeisiin.

Teollisten kasvuvaiheen yritysten pääomasijoituksiin sekä biotalousyritysten pääomasijoituksiin kohdennetaan Teollisuussijoitus Oy:lle 100 milj. euroa vuosina 2014—2015. Lisäksi listaamattomien yhtiöiden First North markkinapaikkaa aktivoidaan Solidium Oy:n toimiessa anneissa ankkurimerkitsijänä vuositasolla arviolta n. 10 milj. eurolla.

Finnvera Oy:n rahoitusvaltuuksia lisätään tukialueiden ulkopuolista tappiokorvausosuutta kasvattamalla 40 prosentista 55 prosenttiin. Tästä arvioidaan aiheutuvan kehyskauden aikana valtion talousarviomenoja n. 4 milj. euroa. Kansainvälistymisen ja ulkomaisien investointien edistämiseksi kohdennetaan Team Finland -toimintaan yhteensä 20 milj. euron lisärahoitus vuosina 2014—2015. Lisäksi Finpron avustuksia korotetaan 20 milj. eurolla v. 2014 ja 5 milj. eurolla v. 2015 kohdistuen mm. teollisten pk-yritysten vientivalmiuksien vahvistamiseen sekä teollisten investointien houkutteluun Suomeen.

Innovaatorahoituskeskus Tekesin lainavaltuuksia korotetaan pysyvästi 40 milj. eurolla. Lainavaltuuksien lisäyksestä kohdennetaan vuosittain 20 milj. euroa cleantech- ja biotaloussektorin pilotointi- ja demonstraatiohankkeiden tukemiseen sekä 20 milj. euroa digitaaliseen arvonaluontiin perustuvan liiketoiminnan edistämiseen. Digitalouden uusia innovaatioita tuetaan korottamalla Tekesin lainavaltuutta lisäksi 20 milj. eurolla vuosina 2014—2015.

Tekesin alkavien yritysten pääomasijoitustoiminnan määrärahaan lisätään 20 milj. eurolla vuosina 2014—2015. Lisäpanostus kohdennetaan cleantech- ja biotalousstrategian sekä digitalouden ja terveysalan kasvustrategian tavoitteita edistäviin pääomasijoitusrahoitukseen.

Yliopistoja varaudutaan pääomittamaan kolminkertaisesti yliopistojen keräämään yksityiseen pääomaan nähden, kuitenkin enintään 150 milj. eurolla. Aikuisten osaamisperustan vahvistamiseksi osoitetaan yhteensä 20 milj. euroa vuosina 2014—2015 kohdennet-

tuun aikuiskoulutukseen vailla perusasteen jälkeistä koulutusta oleville 30—50-vuotiaille.

Yliopistojen perusrahoituksesta siirretään 50 milj. euroa asteittain vuosien 2015—2019 aikana Suomen Akatemian kautta kilpailutuihin tutkimusmäärärahoihin. Tämä kasvattaa Suomen Akatemian myöntövaltuutta 50 milj. eurolla vuodesta 2015.

Median innovaatiotukeen kohdistetaan vuosina 2014—2016 yhteensä 30 milj. euroa.

Liikenneväylähankkeisiin kohdistetaan työllisyyden ja kasvun kannalta kriittisimmän liikenneinfrastruktuurin vahvistamiseen 20 milj. euroa lisämääräraha v. 2014 ja 30 milj. euron v. 2015. Lisäksi kehyspäätöksessä on otettu huomioon vt 6 hankkeen aikaistamisesta aiheutuvat menojen ajoitusmuutokset. Hallitus tekee periaatepäätöksen Pisara-radan toteuttamisesta ja käynnistää rahoitusmallin valmistelun sekä neuvottelut rahoitusosuuksista.

Helsingin Olympiastadionin perusparannukseen maksetaan valtion osuus, yhteensä 80 milj. euroa, kerralla vuosina 2014—2015. Kun otetaan huomioon avustuksen saajan suunnittelu- ja rakennusaikaiset korkotulot, valtion panostuksen arvo voi nousta runsaaseen 85 milj. euroon.

Metsähallituksen luonto- ja kulttuurikohteiden infrastruktuurin parantamiseen kohdennetaan yhteensä 10 milj. euroa lisämäärärahaa vuosille 2014—2015.

Vanhusten ja vammaisten kotona asumista tukeviin korjauksiin osoitetaan 10 milj. euroa lisämäärärahaa vuosina 2014 ja 2015 valtion asuntorahastosta. Nuoriso- ja opiskelija-asuntojen omavastuukorkoa alennetaan 3,4 prosentista 1 prosenttiin vuoden 2015 loppuun asti.

Vuotta 2014 koskevat päätökset sisällytetään vuoden 2014 lisätalousarvioesityksiin.

Valtioneuvosto teki 5.9.2013 periaatepäätöksen valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksesta. Periaatepäätöksen mukaisesti kehyskaudella toteutetaan useita organisaatiouudistuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonaloilla sulautetaan tutkimuslaitoksia yhteen suuremmiksi tutkimuslaitoskokonaisuuksiksi (muutokset esitetty tarkemmin ao. hallinnonalojen yhteydessä).

Kehyspäätökseen sisältyy lisäksi useita määrärahasiirtoja. Valtioneuvoston kanslian hallinnonalalle on valtioneuvoston yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevan tutkimus- ja selvitystoiminnan vahvistamiseksi koottu rahoitusta eri tutkimuslaitosten budjettirahoitteisista tutkimusmäärärahoista.

Strategisen tutkimuksen rahoitusvälineen perustaminen Suomen Akatemian yhteyteen toteutetaan muuttamalla lakia Suomen Akatemiasta ja siten, että Suomen Akatemia voi tehdä ensimmäiset rahoituspäätökset strategisen tutkimuksen rahoitusvälineestä v. 2015. Strategisten tutkimushankkeiden rahoitukseen on vuosittain myön-

Tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistus

nettävissä n. 57 milj. euroa huomioiden päätetyt sopeutustoimet ja sisältäen hallinnointikulut.

Hallinnonaloille kohdistuvia rakennepoliittisia toimenpiteitä, päätettyjä lisäsäästöjä sekä kasvupanostuksia tarkastellaan luvussa 5.3.

Valtioneuvoston 5.9.2013 antama periaatepäätös valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksesta vaikuttaa kehyskauden kaikkiin vuosiin. Hallitusohjelman mukainen 4 milj. euron tutkimustoimintaan kohdistuva säästö toteutetaan vähentämällä 1 milj. euroa vuodesta 2015 lukien valtioneuvoston kanslialle siirretyistä eristä.

Hallitus varautuu Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden 2017 järjestelyjen rahoitukseen kehyskaudella.

Hallitusohjelman mukaisesti voimavaroja keskitetään maihin ja alueille, joiden taloudellinen ja poliittinen merkitys on kasvamassa ottaen huomioon mm. Team Finland -strategian painopisteet. Samalla jatketaan edustautumisen rakenteen ja hallinnonalan toimintatapojen uudistamista.

Määrärahoissa on otettu huomioon turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjaukset (2012), siviilikriisinhallintastrategia (2008) ja rauhanvälityksen toimenpideohjelma (2011). Sotilaallisen kriisinhallinnan määrärahoissa on vuodesta 2015 eteenpäin otettu huomioon operaatioissa toimivan henkilöstön määrän väheneminen.

Kehitysyhteistyön osalta hallitus tavoittelee etenemistä 0,7 prosentin tavoitteeseen BKTL:sta, sekä ilmastorahoituksen kasvavien velvoitteiden hoitamista. Päästöoikeuksien huutokaupasta kertyvät tulot ohjataan kehitysyhteistyöhön ja samalla osana Suomen virallista kehitysapua myös ilmastorahoitukseen sitä mukaa kuin niitä kertyy. Kehitysyhteistyömäärärahojen taso vuodelle 2015 on n. 788 milj. euroa. Jatkovuosina BKTL-osuus on n. 0,5 %.

Oikeuslaitoksen keskeiset hankkeet suunnittelukaudella liittyvät vuoteen 2025 tähtäävään oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan ja siitä tehtyihin linjauksiin. Tavoitteena on oikeusturvan varmistaminen kiristyvässä taloudellisessa tilanteessa. Uudistamisohjelmassa on ehdotettu tuomioistuinviraston perustamista huolehtimaan tuomioistuinhallinnosta. Tuomioistuinviraston perustamisen hyödyt ja haitat sekä kustannusvaikutukset selvitetään.

Vuonna 2014 selvitetään korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistymisen hyötyjä ja haittoja. Selvityksen perusteella päätetään mahdollisista jatkotoimenpiteistä sekä siitä, aloitetaanko erillisten tuomioistuinlinjojen yhdistämiseen liittyvien hyötyjen ja haittojen selvittäminen.

Syyttäjälaitoksen toiminnassa olennaista on esitutkintayhteistyön tehostaminen, nopeutetun oikeudenkäyntimenettelyn käyttöönoton edistäminen ja ratkaisutoiminnan yhdenmukaisuuden lisääminen.

5.3.1. Hallinnonala-kohtaiset linjaukset

Valtioneuvoston kanslia

Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Oikeusministeriön hallinnonala

Rikosseuraamusjärjestelmässä kehittämiskohteena ovat erityisesti yhdyskuntaseuraamukset. Mahdollisuuksien mukaan siirretään myös painopistettä avolaitoksissa suoritettaviin seuraamuksiin ja valvottuun koevapauteen.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman toimeenpanoon liittyen eri hallinnonalojen valtuutetut (tasa-arvovaltuutettu, lapsiasiainvalltuutettu ja vähemmistövaltuutettu) on tarkoitus koota oikeusministeriön yhteyteen. Yhdenvertaisuuslain muutoksen toimeenpanoa varten on varattu lisärahoitusta 540 000 euroa vuosittain.

Sisäministeriön
hallinnonala

Valtion turvallisuusverkkopalveluiden tuottamisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin sekä Suomen Turvallisuusverkko Oy:ltä ostettavien verkkopalveluiden lisäkustannuksiin osoitetaan lisämäärärahaa 7,1 milj. euroa vuodelle 2015 ja 2016, 6,7 milj. euroa vuodelle 2017 ja 6,2 milj. euroa vuodelle 2018.

Poliisin palvelukyky ja toiminnan laatu kiireellisissä hälytystehtävissä ja rikosten selvittämisessä sekä lupahallinnossa ja liikenneturvallisuustyössä pyritään pitämään nykyisellä tasolla. Sisäministeriö jatkaa poliisin hallintorakennemuutoksen (Pora III) toimeenpanoa poliisin talouden sopeuttamiseksi toiminnan tehokkuutta lisäämällä ja organisaatiota yksinkertaistamalla.

Rajavartiolaitos varautuu muiden raja-asemilla toimivien viranomaisten kanssa rajanylitysliikenteen merkittävään kasvuun kehittämällä toimintaa rajanylityspaikoilla.

Suomeen tulevien pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrän arvioidaan kehittyvän kehyskaudella siten, että vuosien 2015—2018 aikana turvapaikanhakijoiden määrä on vuosittain 3 300—3 500 henkilöä. Vuoden 2013 aikana vastaanoton piirissä oli keskimäärin 3 536 turvapaikanhakijaa kuukaudessa, joista vastaanottokeskuksiin majoitettuna oli n. 2 500. Turvapaikkapäätöksenteon sujuvuuden varmistamiseksi ja edelleen kehittämiseksi poikkihallinnollisen maahanmuuton sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) teknistä kyvykkyyttä kehitetään.

Puolustusministeriön
hallinnonala

Puolustuskykyä kehitetään Suomen sotilaallisen puolustamisen lähtökohdista. Puolustuskyvyn ylläpidon ja kehittämisen painopisteet kehyskaudella ovat puolustusvoimauudistuksen loppuunsaattaminen, puolustuksen pitkän aikavälin haasteisiin vastaaminen sekä puolustusyhteistyön syventäminen ja laajentaminen.

Puolustusvoimauudistuksessa otetaan käyttöön uusi poikkeusolojen joukkorakenne sisältäen operatiiviset, alueelliset ja paikalliset joukot. Puolustusvoimien suorituskykyjen kehittämisen painopiste on alueellisten joukkojen ja kaukovaikuttamiskyvyn kehittämisessä. Kehyskauden lopulla painopistettä siirretään operatiivisten joukkojen suorituskyvyn turvaamiseen.

Puolustusvoimauudistus luo perustan puolustusvoimien toimintakyvylle ja jatkokehittämiselle rakennettaessa 2020-luvun puolustuskykyä. Uudistuksen keskeisiä tavoitteita ovat puolustusjärjestelmän tehokkaan toiminnan edellyttämisen tason palauttaminen sekä

riittävien materiaali-investointien turvaaminen. Riittävän ennaltaehkäisykyvyn ja ajanmukaisen puolustuskyvyn varmistamiseksi noin kolmannes sotilaallisen maanpuolustuksen määrärahoista tulisi voida käyttää materiaalisen valmiuden menoihin, noin kolmannes kiinteisiin henkilöstömenoihin ja noin kolmannes muihin toimintamenoihin.

Puolustusvoimien koulutus- ja harjoitustoiminta palautetaan vuodesta 2015 alkaen sodan ajan joukkojen koulutusvaatimusten edellyttämälle tasolle. Yleisen asevelvollisuuden toimivuutta edistetään turvaamalla kouluttavien yksiköiden toimintamahdollisuudet.

Kehyskauden keskeinen haaste on valmistautuminen 2020-luvun alussa tapahtuvaan puolustushaarojen tärkeimpien joukkojen materiaalin vanhenemiseen.

Verohallinnolle turvataan 2 milj. euron vuosittainen lisäys harmaan talouden torjuntaan myös vuoden 2015 jälkeen. Verohallinnolle kohdennetaan myös lisämäärärahaa eri tietojärjestelmien investointimenoihin 2,35 milj. euroa v. 2015 ja 0,25 milj. euroa v. 2016. Lisäksi Verohallinnon eri tietojärjestelmähankkeiden investointimenoihin ehdotetaan siirtoina hallinnonalan tuottavuusrahaa lisärahoitusta: 3,95 milj. euroa v. 2015, 2,1 milj. euroa v. 2016, 1,5 milj. euroa v. 2017 ja 0,7 milj. euroa v. 2018. Julkisten tietovarantojen avaamisesta aiheutuvien tulonmenetysten kompensointiin ehdotetaan vuosille 2016–2018 siirtoina 0,4 milj. euron vuosittaista lisäystä sekä vuosittaista lisämäärärahaa 0,2 milj. euroa. Verohallinnon toimintamenojen määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 0,5 milj. euroa vuodessa vuodesta 2016 metsänhoitomaksun poistumisen vuoksi. Turun toimitilojen uudelleenjärjestelyjen vuoksi toimintamenoissa on varauduttu 1,5 milj. euron lisäyksellä muutto- ja kalustekuluihin; samalla voidaan ottaa huomioon toimitilakustannuksissa vähennyksinä 0,8 milj. euroa v. 2015 ja 1,1 milj. euroa vuodesta 2016 lukien.

Tullin toimintamenoihin osoitetaan itärajan tullivalvonnan turvaamiseen lisärahoitusta 2,95 milj. euroa vuodelle 2015 ja 3,4 milj. euroa vuodessa vuosille 2016–2018. Alkoholijuomien laittoman matkustajatuonnin hillitsemiseksi tullin toimintamenoihin varataan 0,3 milj. euron lisämäärärahaa v. 2015 ja 0,35 milj. euron lisämäärärahaa vuodessa vuosina 2016–2018.

Valtion vahingonkorvaustoiminnan hoitamista esitetään keskitettäväksi Valtiokonttoriin, minkä vuoksi hallinnonaloilta ehdotetaan siirrettäväksi yhteensä 0,43 milj. euroa korvausten maksamista varten kunakin vuonna vuodesta 2015 alkaen sekä tietojärjestelmämenoihin 0,05 milj. euroa v. 2015.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen (Valtori) toimintamenoihin varataan 3 milj. euroa vuodessa. Valtorin investointimenoihin osoitetaan erillisenä määrärahana 10 milj. euroa vuodessa. Valtorin toiminnasta aiheutuvat menot rahoitetaan sen asiakkaina olevilta virastoilta ja laitoksilta perittävin maksuin. Toimintamen-

Valtiovarainministeriön
hallinnonala

omääräraha on tarkoitettu puskurirahoitukseksi ennakoimattomia tilanteita varten tasaamaan asiakasrahoituksen tulojen ja toiminnasta aiheutuvien menojen vaihteluita.

Tilastokeskukselle osoitetaan rahoitusta julkisten tietovarantojen avaamisen jatkamiseen lisämäärärahana 0,15 milj. euroa vuodelle 2015 ja 0,4 milj. euroa vuosittain vuosina 2016—2018. Lisäksi Tilastokeskukselle aiheutuu lisäresurssitarpeita pakollisten EU-säädösten vaatimusten toteuttamisesta, minkä vuoksi Tilastokeskuksen toimintamenoihin ehdotetaan lisämäärärahaa 0,2 milj. euroa vuodessa kehyskaudelle.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen yhteydessä toimii v. 2014 perustettu Finanssipolitiikan arviointineuvosto, jonka tehtävänä on hallituksen talouspolitiikan ja julkisen talouden päätöksenteon arvioiminen sekä sen valmistelun laadun, avoimuuden ja ymmärrettävyyden vahvistaminen. Arviointineuvoston toiminnan rahoitus 0,1 milj. euroa on otettu huomioon siirtona valtioneuvoston hallinnonalan määrärahoista.

Väestörekisterikeskus jatkaa väestötietojärjestelmän henkilötietojen rekisteröinnin kehittämistä. Hankkeella varmistetaan yhdessä jo käynnissä olevan Rakennustietojen kehittämishankkeen (RaKi) kanssa väestötietojärjestelmän elinkaaren jatkuvuus ja sille osoitetaan 0,9 milj. euroa hallinnonalan tuottavuusmäärärahasta v. 2015.

Aluehallintoviraston toimintamenoihin osoitetaan 0,4 milj. euron vuosittainen lisäys eläinsuojelu- ja elintarviketurvallisuustehtävien lisäresurssointiin.

Maistraattien toimintamomentille siirretään hallinnonalan tuottavuusmäärärahasta tietojärjestelmien kehittämishankkeisiin vuosille 2015—2016 yhteensä 0,9 milj. euroa.

Valtion eläkemenonusteidien muutokset, korkoennusteen muutos sekä indeksitarkistukset nostavat eläkemenoja kehyskaudella yhteensä n. 145 milj. euroa.

Vuosi 2014 on Euroopan unionin uuden rahoituskehyskauden (2014—2020) ensimmäinen vuosi. Valtiontalouden kehyspäätöksen EU-maksut perustuvat EU:n rahoituskehysten maksukattoon. Kehyspäätös perustuu arvioon, että EU:n omien varojen päätös tulee voimaan takautuvasti v. 2016, jolloin tulisi maksettavaksi takautuvasti kolmen vuoden maksu-alennukset eräille nettomaksajamaille (Hollanti, Itävalta, Ruotsi, Saksa ja Tanska). Edelliseen valtiontalouden kehyspäätökseen verrattuna merkittävin muutos johtuu siitä, että EU:lle tuloutuvien tullitulojen määrän arvioidaan alenevan selvästi edelliseen ennusteeseen verrattuna. Tullitulojen alenema on katettava BKTL-maksulla. Vuosia 2015—2018 koskeva kehyspäätös sisältää myös ensimmäisen arvion uuden kansantalouden tilinpitojärjestelmän (EKT-2010) käyttöönotosta aiheutuvista budjetti-vaikutuksista. Uuden tilinpitojärjestelmän arvioidaan tulevan käyttöön omien varojen järjestelmässä takautuvasti v. 2016 omien varojen päätöksen voimaan tultua. Näistä syistä Suomen maksuja

edelliseen kehyspäätökseen verrattuna on tarkistettu ylöspäin n. 60 milj. eurolla v. 2015, n. 176 milj. eurolla v. 2016, n. 111 milj. eurolla v. 2017 ja n. 137 milj. eurolla v. 2018. Samalla EU-maksujen määrärahaan on tarpeen tehdä indeksitarkistusta tarkoittava vuosittainen lisäys, 32—36 milj. euroa. Vuonna 2018 arvioidaan tarvittavan EU-maksuihin määrärahaa n. 2 mrd. euroa.

Indeksikorotus lisää kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia n. 47 milj. eurolla v. 2015. Toisaalta valtionosuuksia pienentävät peruspalvelujen valtionosuuden leikkaukset. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimenpiteet (ml. vanhuspalvelulaki, oppilas- ja opiskelijahuollon kehittäminen sekä muu sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen) lisäävät v. 2015 valtionosuuksia 46,9 milj. euroa verrattuna v. 2014 tasoon.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusuudistukseen liittyen peruspalvelujen valtionrahoitusmäärärahasta siirretään vuodesta 2015 lukien vuositason runsaat 163 milj. euroa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ammattikorkeakoulujen valtionavustusmäärärahaan.

Perusopetuksen vähimmäistuntimäärää ehdotetaan lisättäväksi kolmella vuosiviikkotunnilla. Tähän liittyen peruspalvelujen valtionrahoitusmäärärahaa lisätään 3,9 milj. eurolla v. 2016 ja 9,4 milj. eurolla vuodesta 2017 lukien siten, että puolet toteutetaan siirtona opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta.

Hallituksen linjausten mukaisesti kuntia tuetaan kuntauudistuksen kaikissa vaiheissa. Kuntauudistusta tuetaan rahoittamalla yhdistymisavustukset ja -selvitykset. Lisäksi valtionosuusmenetykset kompensoidaan kokonaan valtion varoista. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevaan uudistukseen liittyen kuntaliitosten määrän arvioidaan kuitenkin jossain määrin vähenevän. Kuntia tuetaan konkreettisilla kärkihankkeilla, jotka liittyvät mm. muutosjohtamiseen kuntaliitostilanteessa, tietohallintotoimintaan ja talouden tasapainottamissuunnitelmien laatimiseen. Lisäksi toteutetaan kehittämishankkeita lähipalveluihin ja lähidemokratiaan liittyen.

Peruspalvelujen valtionosuusmäärärahassa on otettu huomioon rakennepoliittisen ohjelman toimenpanoon liittyvien esitysten vaikutukset, joita kuvataan tarkemmin luvussa 5.3. Kuntataloutta käsitellään kokonaisuutena kehyspäätöksen luvussa 6. Kuntatalouden ohjaus 2015—2018.

Nuorisotakuun toteuttamisen ja riittävän ammatillisen peruskoulutuksen tarjonnan varmistamiseksi koko maassa ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusta lisätään 5,2 milj. eurolla vuosittain. Ammatillisessa koulutuksessa kehitetään edelleen opiskelijavalintaprosesseja sekä otetaan käyttöön uusi yhtenäinen ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen kokonaisuus. Lisäksi kehitetään ja otetaan käyttöön uusia malleja koulutuksen toteuttamiseksi oppilaitosmuotoisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen yhdistelmänä.

Kuntien valtionosuudet

Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön hallinnonala

Otetaan käyttöön uudistetut ammatillisen koulutuksen ja lukio-koulutuksen haku- ja valintapalvelut sekä aikuiskoulutuksen haku- ja koulutustietopalvelut.

Lukiokoulutuksen valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa koskeva valtioneuvoston asetus sekä lukion opetussuunnitelman perusteet uudistetaan. Valmistellaan tieto- ja viestintätekniiikan asteittaista käyttöönottoa ylioppilastutkinnon suorittamisessa ja varmistetaan tutkintoon sisältyvien koearvosanojen vertailukelpoisuus yli koerajojen ja kirjoituskertojen, jotta mahdollistetaan ylioppilastutkinnon hyödyntäminen opiskelijavalinnoissa.

Koulutusjärjestelmän tehokkuutta parannetaan ohjaamalla ennestään ammatillisen tutkinnon suorittaneet aikuiskoulutukseen. Näytötutkintojärjestelmää sekä nuorten oppisopimuskoulutuksen toimintamalleja kehitetään. Lisäksi otetaan käyttöön korkeakoulutettujen uudet erikoistumiskoulutukset.

Valtionosuusindeksin arvioituun muutokseen perustuvat indeksikorotukset lisäävät hallinnonalan valtionosuuksia 9,5 milj. eurolla, josta kuntien ja kuntayhtymien osuus on 6,4 milj. euroa v. 2015. Lisäksi korkeakouluindeksin ennusteeseen perustuvat indeksikorotukset lisäävät yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoitusta yhteensä 16,6 milj. eurolla ottaen huomioon indeksikorotusten puolittaminen.

Vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle vuoden 2015 alusta. Kaikki ammattikorkeakoulut tulevat toimimaan itsenäisinä oikeushenkilöinä, joiden oikeushenkilömuoto on osakeyhtiö. Uusi verotuksellinen asema ja verotusta vastaavat taloudelliset seuraamukset otetaan huomioon ammattikorkeakoulujen rahoituksessa. Lakisääteisistä tehtävistä aiheutuvat arvonlisäveromenot kompensoidaan ammattikorkeakouluille ja vuotuisessa määrärahan mitoituksessa otetaan huomioon kustannustason nousu korkeakouluindeksin mukaisesti. Uudistuksen tueksi valtio on varautunut pääomittamaan ammattikorkeakouluja.

Valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseen liittyen yhdistetään Kuluttajatutkimuskeskus ja Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos Helsingin yliopistoon vuoden 2015 alusta lukien. Strategisen tutkimuksen rahoitusvälineen perustaminen Suomen Akatemian yhteyteen toteutetaan muuttamalla lakia Suomen Akatemiasta ja siten, että Suomen Akademia voi tehdä ensimmäiset rahoituspäätökset strategisen tutkimuksen rahoitusvälineestä v. 2015. Strategisten tutkimushankkeiden rahoitukseen on vuosittain myönnettävissä n. 57 milj. euroa huomioiden päätetyt sopeutustoimet ja sisältäen hallinnointikulut.

Huolehditaan veikkausvoittovararahoituksesta riippuvaisen kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoiminnan perustan kestävydestä. Edistetään kuntien kulttuuritoiminnan edellytyksiä kehittämällä tuotantorakenteita ja vahvistamalla taidekasvatuspalveluiden ja lasten kulttuurin paikallista ja alueellista saatavuutta. Vahvistetaan luovan

talouden osaamisperustaa turvaamalla taiteilijoiden toimintaedellytyksiä.

Rahoitetaan Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen (kirjaston) perustamiskustannusten valtion rahoitusosuus. Suomalais-ruotsalaisen kulttuurirahaston Hanasaaren kiinteistö perusparannetaan.

Tuetaan liikuntajärjestöjen rakenneuudistusta, paikallistason liikuntatoimintaa sekä liikunnallisia elämäntapoja ja terveyttä edistäviä toimia. Lisätään hallinnonalojen yhteistyötä liikunnan terveysvaikutusten edistämiseksi.

Nuorisolaki uudistetaan. Nuorisotakuuseen sisältyvä etsivä nuorisotyö laajennetaan koko maahan. Nuorten työpajatoiminnan yhteistyötä oppilaitosten kanssa varmistetaan.

Uudet EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaiset rahoituskauden 2014—2020 maatalouden ja maaseudun kehittämisen tukijärjestelmät otetaan käyttöön v. 2015 ja niiden tarvitsema rahoitus sisältyy kehyksiin.

Hallitusohjelman mukaan maatalouden rakennetuen riittävyys turvataan. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotukilainavaltuuden vuotuisen tarpeen arvioidaan säilyvän vuoden 2014 tasolla. Osarahoitteiset maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset rahoitetaan osana Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaa talousarvioon varattavasta määrärahasta. Kokonaan kansalliset avustukset rahoitetaan Maatilatalouden kehittämissuunnitelmasta (Makera). Vuosien 2015—2018 kehykseen ei sisälly siirtoa Maatilatalouden kehittämissuunnitelmaan.

Myös EU:n kalatalouspolitiikka uudistuu suunnittelukaudella. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston ohjelmakauden 2014—2020 toimintaohjelman valmistelu on kesken, eivätkä jäsenmaiden rahoitusosuudet ole vielä tiedossa. Uudistuksen mahdollisia muutoksia määrärahoihin ei ole voitu ottaa huomioon nyt hyväksyttävissä kehyksissä.

Ennen kehyskauden alkua laaditaan metsäpoliittisen selonteon linjausten pohjalta Kansallista metsäohjelmaa jatkava Metsästrategia 2025. Tukijärjestelmät uudistetaan ottaen huomioon EU:n maa- ja metsätalouselinkeinotoiminnan ja maaseutuelinkeinotoiminnan suuntaviivat.

Maa- ja metsätalousministeriön kehykseen sisältyy hallituksen tekemiä säästöpäätöksiä kehyskaudella vuosittain n. 210 milj. euroa. Näistä menosäästöistä n. 60 % kohdistuu maatalouteen. Maa- ja metsätalousministeriö pyrkii lisäämään hallinnon tuottavuutta ja parantamaan siirtomenojen vaikuttavuutta säästöjen negatiivisen vaikutuksen vähentämiseksi toimialalla.

Vuonna 2015 maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen tietotekniikan kehittämistehtäviä, Geodeettisen laitoksen tutkimus- ja kehittämistehtävät ja Maanmittauslaitoksen paikkatietojen yhteiskäytön edistämiseen liittyvät tehtävät keskitetään Maanmittauslaitoksen yhteyteen. Hallinnonalalle perustetaan tutkimuksen vai-

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

kuttavuuden ja tehokkuuden lisäämiseksi Luonnonvarakeskus 1.1.2015 lukien. Se muodostetaan Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta ja Metsäntutkimuslaitoksesta, jotka vastaavasti lakkautetaan. Lisäksi Luonnonvarakeskukseen yhdistetään Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen, Tiken, tilastotoimialue. Molemmat organisaatio uudistukset toteutetaan hallinnonalan kehyksen puitteissa.

Kalastuksen valvontaan ja muuhun viranomaistoimintaan liittyen selvitetään tarkoituksenmukaista hallintomallia.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio yhtiötetään vuoden 2015 alusta lukien.

Ministeriö jatkaa toimeenpanotehtävien siirtämistä alaiseen hallintoon. Sähköisiä tietopalveluita ja tietoaisteistojen sähköisiä ylläpitomenetelmiä kehitetään asiakaspalvelun tehostamiseksi ja tietoaisteistojen yhteiskäytön ja ajantasaisuuden parantamiseksi. Hallinnonalan tietovarantojen avaamista koskeva selvitys on käynnissä ja sen pohjalta laaditaan linjaukset hallinnonalan tietoaisteistojen avaamiseen, tietovarantojen kehittämiseen sekä niiden käytön edistämiseen.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Perusväylänpidossa ensisijaista on varmistaa liikenteen päivittäisen toimivuus. Päivittäisen kunnossapidon ja liikenteen palveluiden taso pyritään pääosin varmistamaan koko väyläverkolla. Logistisen tehokkuuden parantamiseksi tehdyn raskaan liikenteen kaluston enimmäismassojen ja mittojen korotusten edellyttämiä siltojen ja tieverkon korjaustoimia jatketaan ja korjaukset kohdennetaan elinkeinoelämän, työllisyyden ja kasvun kannalta kriittisimpiin kohteisiin.

Kehyskaudella jatketaan liikennepoliittisessa selonteossa nimettyjen hankkeiden toteuttamista kevään 2013 kehyspääatöksen ja liikenne- ja viestintäpoliittisen ministerityöryhmän päättämän ajoituksen mukaisesti paitsi vt 6 Taavetti—Lappeenranta osuus, joka aloitetaan jo v. 2014 hallituksen kasvupaketin mukaisesti. Uuden hallituksen kohdennettavaksi on erilliselle kehysvarausmomentille vuodelle 2017 siirretty 25 milj. euroa ja vuodelle 2018 76 milj. euroa liikenneinvestointeihin.

Väylämaksu puolitetaan vuosiksi 2015—2017 osana rikkikompensointiä sekä työmarkkinaratkaisun tukemista. Väylämaksun yksikköhintoja alennetaan lastialuksia ja parhaita jääluokkia painottaen.

Liikennepoliitiikan uusien toimintamallien kehittymistä vauhditetaan monipuolisilla liikennepoliitiikan eri osa-alueisiin liittyvillä kokeiluilla kuten liikenteen sähköisiä palveluja koskevalla kokeilulla laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Kokeilujen tavoitteena on mm. etsiä tapoja, miten tehostaa toimintaa, saada käyttäjien tarpeisiin aiempaa paremmin vastaavia liikenteen palveluja sekä luoda yrityksille uusia mahdollisuuksia kannattavaan ja kehittyvään liiketoimintaan. Kokeiluilla pyritään kehittämään innovatiivisia ratkai-

suja ja hyödyntämään uudella tavalla tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia liikennesektorilla.

Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitusuudistuksen myötä yleisradioveron vuositason tuotto ja siihen perustuva rahastosiirto on mitoitettu 508 milj. euron suuruiseksi v. 2015. Siirrettävän määrärahan suuruus tarkistetaan vuosittain kustannustason nousua vastaavasti, mutta indeksikorotusta ei tehdä eduskuntaryhmien päätöksen mukaisesti v. 2015. Rahastosiirtoa käsitellään kehyksen ulkopuolisena menoeränä. Kyse on poikkeuksesta hallitusohjelman kehysääntöön nähden.

Viestintäviraston toimintaedellytyksiä vahvistetaan vastaamaan tietoyhteiskuntakaaren mukaan tuomia uusia tehtäviä. Lisäksi vauraudutaan siihen, että virasto nimetään viranomaiskäyttöön tarkoitettua korkean luotettavuuden PRS-paikannuspalvelun vastuuviranomaiseksi EU-säännösten mukaisesti.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman kärkihankkeet ovat hallinnonalan tulosohjauksen kehittäminen ja julkisesti rahoitettujen henkilökuljetusten uudistaminen. Jälkimmäisellä pyritään tehostamaan palveluiden tuottamista laatutasoa parantaen. Hankkeen tuloksena on odotettavissa säästöjä julkiselle taloudelle tai ainakin lievitystä muutoin lisääntyvien menojen kasvuun. Hanke on myös hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa.

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan määrärahat ovat 3,3 mrd. euroa v. 2015. Kehyskauden aikana määrärahat laskevat 853 milj. eurolla. Keskeisin syy pääluokan määrärahatason alenemiseen on väliaikaisesti käytössä olleiden viennin jälleenrahoituslainojen loppuminen. Kehyskaudella julkisin varoin toteutettu viennin rahoitus perustuu vientitakuiden ja korontasaustoiminnan lisäksi budjettirahoitusta korvaavaan Finnvera Oyj:n varainhankintaan ja sen kautta rahoitettavaan luottomuotoiseen viennin rahoitukseen.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tavoitteena on lisätä innovatiivisten, nopeasti kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten määrää. Vuoden 2013 aikana käynnistynyt kasvurahoitusohjelma jatkuu ja tätä tarkoitusta varten Suomen Teollisuussijoitus Oy:n pääomitukseseen on varattu 30 milj. euroa vuosittain vuosina 2015—2017. Samoin Finnvera Oyj:tä pääomitetaan aiempien päätösten mukaisesti 5 milj. eurolla vuosina 2015—2017. Lisäksi Innovaatorahoituskeskus Tekesin v. 2014 käynnistämään pääomasijoitustoimintaan on varattu kehyskaudelle 20 milj. euroa vuosittain. Finnvera Oyj:n tukialueiden ulkopuolinen korvausprosentti nostetaan 55 prosenttiin.

Pk-yritysten kansainvälistymisen ja viennin vauhdittamiseksi otetaan käyttöön uusi rahoitusinstrumentti, jolla tuetaan yritysten kansainvälistymiskonsultoinnin hankkimista. Uutta rahoitusmuotoa varten on varattu vuosittain 10 milj. euron lisävaltuus yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukemiseen. Valtuuden lisäyk-

Työ- ja elinkeino-
ministeriön hallinnonala

sestä johtuen määrärahoja on lisätty 3,5 milj. euroa v. 2015, 9 milj. euroa v. 2016 ja 10 milj. euroa vuosina 2017—2018.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikassa määrärahoja kohdistetaan hallitusohjelman mukaisesti työllisyyttä ja kasvua edistäviin toimiin, varsinkin pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työllistymisen parantamiseksi. Aktivointiastetavoite on 30 % koko kehyskaudella. Palkkaturvan kohonneiden menojen johdosta määräraha-arviota on lisätty vuosittain 6 milj. eurolla. Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahassa on huomioitu päätettyjen sopeutustoimien lisäksi vähennyksenä 1,2 milj. euroa vuosina 2017 ja 2018 johtuen työurasopimuksen mukaisen 60-vuotiaita koskevan työllistämisperusteiden kustannusten täsmentymisestä. Työllistämisperusteisten siirtomenojen 4 milj. euron myöntämisvaltuus siirretään vuodelta 2015 yritysten investointi- ja kehittämishankkeisiin. Työllisyysperusteisesta investointiavustuksesta ja työllisyystyöohjelmasta luovutaan, mutta työllisyysperusteinen investointiavustus korvataan kuitenkin osittain yritysten toimintaympäristön kehittämistävustuksella. Alueellinen kuljetustuki päättyy v. 2017.

EU:n rakennerahastojen ohjelmakauden 2014—2020 myöntämisvaltuuksia on tarkennettu johtuen mm. ohjelmakauden 2014—2020 rahoituksen täsmentymisestä hintakorjauksen vuoksi sekä suoritusvarauksen muutoksesta 7 prosentista 6 prosenttiin.

Vuodelle 2015 suunniteltu turpeen veron korotus perutaan, minkä vuoksi metsähakesähkön tuottajille maksettava tuotantotuki säilyy myös vuoden 2014 tasolla. Mm. tämän johdosta uusiutuvan energian tuotantotuen arviota on päivitetty. Määräraha-arvio vähenee 2,4 milj. euroa v. 2015 sekä nousee 4,7 milj. euroa v. 2016, 17,7 milj. euroa v. 2017 ja 47,2 milj. euroa v. 2018.

Valtion kunnille maksamia kotouttamiskorvauksia on lisätty 2,8 milj. euroa vuosina 2015—2017 sekä 1,4 milj. euroa v. 2018 aiemmin päätetystä vuoden 2014 pakolaiskiintiön nostamisesta johtuen.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahatasoon kehyskaudella vaikuttavat hallituksen rakennepoliittisen ohjelman toteutuksen ja sopeutustoimien lisäksi suhdanneluonteiset tekijät, kuten mm. työttömyysasteen muutos, indeksikorotukset sekä väestön rakenteeseen liittyvät tekijät.

Hallituksen rakennepoliittisen ohjelman ja syksyn 2013 työmarkkinajärjestöjen työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaisesti työttömyysetuuden sovitelussa on vuoden 2014 alusta otettu käyttöön 300 euron kuukausittainen suojaosuus ja soviteltua päivärahaa muutettu siten, että se lapsikorotuksineen yhdessä työtulon kanssa voi olla enintään 100 % työttömyyspäivärahan perusteena olevasta palkasta. Lisäksi työttömyyspäivärahan omavastuu-aikaa lyhennettiin seitsemästä päivästä viiteen päivään. Uudistukset lisäävät valtion työttömyysturvamenoja vuosittain jo vuodesta 2014 lähtien 68,6 milj. eurolla ja vähentävät valtionosuutta kuntien perustoi-meentulotuen kustannuksista 1,8 milj. eurolla.

Hallitusohjelman ja edellisten kehyspäätösten mukaisesti asumistukijärjestelmää uudistetaan vuoden 2015 alusta lukien.

Julkisten tietovarantojen avaamiseksi Säteilyturvakeskukselle osoitetaan 200 000 euron ja Terveyden- ja hyvinvoinnin laitokselle 400 000 euron kertalisäys määrärahoihin v. 2015.

Veteraanien vanhuudenhuollon palveluiden turvaamiseksi rintamaveteraanien kuntoutusmäärärahan tasoa on tarkistettu siten, että vuosittain kuntoutukseen käytettävissä olevan määrärahan taso kuntoutukseen oikeutettua veteraania kohden nousee n. 50 euroa vuodessa kehyskaudella.

Poronhoitajien sijaisavun vakinaistamiseen esitetään 0,3 milj. euron vuosittaista määrärahaa.

Kunnille perustoimeentulotuen kustannuksiin suoritettavan valtionosuuden tarpeen arvioidaan laskevan n. 317 milj. euroon kehyskauden lopussa. Valtionavustukseen kuntien toteuttamiin sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeisiin on varattu säästö päätösten jälkeen kehyskaudella n. 5 milj. euroa vuodessa. Valtion korvaukseen terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidon mukaiseen tutkimustoimintaan on varattu 21 milj. euroa vuodessa. Valtion korvaukseen terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärin koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin on varattu n. 105 milj. euroa vuodessa 2015, mutta määrärahataso nousee hieman kehyskauden aikana.

Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoimintaan esitetään runsaan 29 milj. euron määrärahaa vuodelle 2015.

Valtion koulukotien toimitilojen kehittämiseen esitetään 0,5 milj. euron vuotuisia määrärahaa vuosille 2015—2018, jolla varmistetaan koulukotitoiminnan toimintaedellytysten säilyminen.

Kuntien järjestämiin peruspalveluihin ja niihin suoritettaviin valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään kokonaisuutena kehyspäätöksen luvussa 6. Kuntatalouden ohjaus 2015—2018.

Kehyskaudella panostetaan toimiin kansallisen ja EU-ilmastopolitiikan tehostamiseksi ja kansainvälisen ilmastopimuksen aikaansaamiseksi, monitahoiseen yhteistyöhön Itämeren tilan parantamiseksi sekä ympäristöä, luonnon monimuotoisuutta ja kestävyyttä turvaaviin toimiin kotimaassa. Rakennetussa ympäristössä korostuvat rakentamisen energiatehokkuuden parantaminen, kaupunkiseutujen toimivuuden kehittäminen sekä asuntomarkkinoiden sosiaalisen ja alueellisen tasapainon ja vakauden turvaaminen. Riittävä ja hyvää yhdyskuntarakennetta tukeva asuntotonttien kaavoitus on kasvukeskuksissa ja erityisesti Helsingin seudulla keskeisessä asemassa.

Kosteus- ja homeongelmien vähentämiseen kohdistetaan vuodelle 2015 yhteensä 0,7 milj. euroa lisärahoitusta.

Hallituskaudella määrärahoja suunnataan hallitusohjelman mukaisesti vihreää taloutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen erityisesti tuotannon ja kulutuksen ekotehokkuuden parantamiseksi

Ympäristöministeriön
hallinnonala

5.3.2. Valtion yhteiset tietojärjestelmä-hankkeet

sekä materiaalien käsittelyn ja kierrätyksen tehostamiseksi. Öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen panostetaan.

Etelä-Suomen metsien suojelun toimintaohjelmaa (METSO) ja aiempien suojeluohjelmien toimeenpanoa jatketaan. Soidensuojeluohjelmaa ryhdytään valmistelemaan.

Valtion virastot ja laitokset (n. 65 000 virkamiestä, pl. puolustusvoimat ja VTT) siirtyvät vaiheittain käyttämään Kieku-tietojärjestelmää talous- ja henkilöstöhallinnon palveluissa. Keskitetysti hankittu ja rahoitettu Kieku-tietojärjestelmä korvaa nykyiset elinkaarensa päässä olevat virastokohtaiset talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmät. Järjestelmä on ensivaiheessa otettu käyttöön 16 virastossa valtiovarainministeriön ja sisäministeriön hallinnonaloilla. Loput hallinnonalat ja virastot siirtyvät Kieku-tietojärjestelmän käyttöön vuosina 2014—2016 hankkeen toisessa vaiheessa. Ministeriöt varmistavat ohjauksellaan käyttöönottojen etenemisen määrittelyssä aikataulussa räätälöityjä ratkaisuja välttämällä. Ministeriöiden ja virastojen tulee jatkaa talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuuskehitystä tukevien muutosten toteuttamista ja Palkeiden käytön lisäämistä mm. toteuttamalla Kiekun SAP-henkilöstöhallinnon ammattikäytön kokoaminen Palkeisiin.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on kehyksessä varattu 22 milj. euroa vuodelle 2015 ja 40 milj. euroa vuosittain jatkuvuusille hallinnonalojen keskeisiä tietojärjestelmä- ja tietohallintohankkeita sekä muita tuottavuushankkeita varten. Tästä varauksesta on rahoitettu keskeisiä tietojärjestelmähankkeita, joita ovat syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentinhallintajärjestelmä, Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmä, viranomaisten yhteinen kenttäjohtamisen tietojärjestelmä ja Verohallinnon valmisohjelmisto ja tietojärjestelmän uudistushanke. Lisäksi rahoitetaan pienempiä hallinnonalojen tuottavuushankkeita.

Suunnitellun rahoituksen ottaminen vuotuisiin talousarvioihin edellyttää sitä, että hankesuunnitelmat ovat riittävän täsmällisiä mm. aiheutuvien ja poistuvien kustannusten ja hankkeen toteutettavuuden osalta sekä merkittävässä tietojärjestelmähankkeissa tietohallintolain (634/2011) edellyttämä valtiovarainministeriön lausunto on hankkeen etenemistä puoltava. Valtiovarainministeriö tekee tuottavuutta lisäävistä hankkeista asianomaisen ministeriön kanssa yhteistoimintasopimuksen.

5.3.3. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma

Vuoden 2011 lopussa käynnistyneellä valtionhallinnon vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla (VATU) vastataan osaltaan julkisen talouden kestävyysvajeen supistamistarpeeseen ja työmarkkinoiden muutokseen kirkastamalla valtionhallinnon roolia ja tehtäviä, tuottamalla esille rakenteellisia uudistuksia sekä ottamalla käyttöön valtionhallinnon uutta roolia tukevia toimintatapoja. Ohjelman toimeenpanolla kehitetään valtionhallinnon toiminnan tuloksellisuutta tasapainoisesti kaikilla tuloksellisuuden osa-alueilla - vaikuttavuutta, palvelukykyä, aikaansaannoskykyä sekä tuottavuutta.

ta ja taloudellisuutta parantaen. Hallinnonalojen toimenpiteillä varmistetaan tiukkojen kehysten sisällä pysyminen samalla, kun luodaan liikkumatilaa vastata niihin uusiin tarpeisiin, joista toimintaympäristön muutoksesta aiheutuu.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman seurantakohteet ovat a) budjettitalouden toimintamenot, b) henkilötyövuodet, c) osaamisen kehittyminen ja uudistuminen VMBaro-indeksi, d) motivaatio ja työn imu VMBaro-indeksi, e) johtaminen ja työyhteisön vuorovaikutus VMBaro-indeksi sekä f) sairauspoissaolopäivät, joiden kehitystä seurataan vuosittain. Ministeriöiden tulee vastata hallinnonalan toimenpiteiden toteuttamisesta ja seurantietojen tuottamisesta.

Budjettitalouden varsinaisten tulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin 3,3 % vuodessa. Verotulojen kasvuksi arvioidaan 3,6 %. Verotulojen osuus budjettitalouden varsinaisista tuloista on keskimäärin 85 %. Vuonna 2018 budjettitalouden tulojen (pl. lainanotto) ennakoitaan olevan 53,4 mrd. euroa.

Valtion budjettitalouden tuloarvioiden lähtökohtana on arvio kansantalouden keskipitkän aikavälin kehityksestä. Talouskasvun ennakoitaan olevan hidasta keskipitkällä aikavälillä, minkä johdosta myös veropohjien kasvu on hidasta. Vuoden takaisen kehyspäätöksen taustalla olleeseen talouskasvuennusteeseen nähden vuosien 2014—2017 talouskasvuarvioita on alennettu kumulatiivisesti lähes 2 prosenttiyksikköä.

Tuloarvioissa on uusien päätösten lisäksi otettu huomioon päätehtäviltä osin hallitusohjelman verolinjaukset sekä muut hallituksen jo aiemmin tekemät päätökset, joista suuri osa on toteutettu vuosien 2012—2014 talousarvioiden yhteydessä.

Uusina päätöksinä tehdyt sopeutustoimet verotuksen puolella koostuvat pääasiassa valmisteverojen korotuksista sekä ansio- ja pääomatuloverotukseen tehtävistä tuloeroja kaventavista toimenpiteistä. Kehyspäätökseen sisältyvien veromuutosten arvioidaan välillisten verojen osalta puolestaan kasvattavan tuloeroja staattisesti tarkasteltuna.

Ansiotuloverotuksen perusteisiin ei tehdä ansiotaso- tai inflaatio-tarkistusta v. 2015, minkä arvioidaan lisäävän valtion verotuottoa n. 110 milj. euroa. Pienituloisten verotusta kevennetään työtulovähennystä sekä kunnallisverotuksen perusvähennystä korottamalla. Progressiivisen tuloveroasteikon ylimmän tuloluokan raja alennetaan 100 000 eurosta 90 000 euroon ja tuloluokan voimassaoloa jatketaan vuoteen 2018 saakka. Tämä lisää ansiotuloveron tuottoa 54 milj. euroa.

Asuntolainan korkovähennysoikeutta pienennetään edelleen 5 prosenttiyksiköllä vuosittain, minkä seurauksena asuntolainojen koroista enää 50 % olisi vähennyskelpoista v. 2018. Toimi kasvat-

5.4. Budjettitalouden tulot 2015—2018

taa verotuloa 83 milj. euroa v. 2018 tasolla. Lisäksi työmatkakulujen vähennysoikeutta kavennetaan siten, että työmatkakustannusten omavastuuosuus nousee 750 euroon.

Pääomatuloverotukseen tehtävillä muutoksilla lisätään veron tuottoa 28 milj. eurolla ja samalla kavennetaan tuloeroja. Pääomatulojen verotusta kiristetään siten, että ylemmän verokannan tulorajaa alennetaan 10 000 eurolla 30 000 euroon ja ylempi kanta korotetaan yhdellä prosenttiyksiköllä 33 prosenttiin.

Perintö- ja lahjaverotusta kiristetään korottamalla asteikkojen kaikkia rajaveroprosentteja yhdellä prosenttiyksiköllä. Sen lisäksi aiemmin määräaikaiseksi säädetty yli 1 milj. euron lahja- ja perintöosuuksien veroluokka muutettaisiin pysyväksi vuodesta 2016 alkaen. Toimet lisäävät verotuloa yhteensä 60 milj. euroa.

Energiaverotuksessa tehdään useita verotuloa lisääviä toimia. Veronkorotuksia tehdään sähköveroluokka I:n veroon (vaikutus valtion verotuloihin 120 milj. euroa v. 2018), lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveroon (90 milj. euroa) sekä liikenteen polttonesteiden veroon (42 milj. euroa). Sen sijaan aiemmin päätetty turpeen vuoden 2015 veronkorotus peruutetaan (-8 milj. euroa). Lisäksi kaivostoiminnan energiaverotuet poistetaan (20 milj. euroa) ja aiemmin verovapaa nestekaasu säädetään verolliseksi (10 milj. euroa). Energiaverotuksessa tehtävät toimet lisäävät verotuloa 274 milj. euroa v. 2018.

Tupakkaveroa kiristetään 50 milj. euroa. Henkilö- ja pakettiautojen vuotuista ajoneuvoveroa korotetaan 150 milj. euroa. Taksien (pl. erityisvarustellut taksit) ja muuttotavarana tuotujen autojen autoveroalennuksista luovutaan.

Päätetyt uudet veropoliittiset toimet kasvattavat nettovaikutuksena valtion verotuloa n. 0,5 mrd. euroa v. 2015 ja n. 0,9 mrd. euroa v. 2018.

Verotuksen kiristymistä lähivuosina selittää lisäksi hallituksen aiemmat verotukseen kohdistuvat päätökset. Asuntolainojen korkovähennysoikeus pienenee jo aiempien päätösten pohjalta, opintolainan korkovähennysoikeus poistuu ja makeisveroon tehdään korotus v. 2015. Aiemman päätöksen mukaan yhteisöveron t&k-verokannustin päättyy vuoden 2014 jälkeen, samoin oikeus tuotannollisten investointien korotettuun poistoon. Vuoden 2015 jälkeen päättyy väliaikaiseksi päätetty sijoittajan verokannustin sekä kuntien ja seurakuntien korotettu yhteisövero-osuus.

Hallituksen aiemmin tekeminä päätöksinä verotuloa puolestaan alentavat syksyllä 2013 työmarkkinaratkaisun tukemiseksi valtion linjaamat toimet eli väylämaksujen puolittaminen ja tavaraliikenteen rataveron poistaminen v. 2015—2017.

Yhteisöveron tuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 6 % vuodessa. Vuonna 2014 yhteisöverotulon ennakoidaan alenevan merkittävästi v. 2014 voimaan astuneen yhteisöveron verokannan alentamisen johdosta. Tämän jälkeen verotulon

oletetaan kasvavan samassa tahdissa kansantalouden tilinpidon mukaisen toimintaylijäämäennusteen kanssa. Veronsaajakohtaisesti eriteltyinä valtion yhteisöverokertymän odotetaan kasvavan yhteisöveron koko tuottoa nopeammin, keskimäärin n. 9 % vuodessa, koska kuntien ja seurakuntien yhteisövero-osuuksien määräaikaiset korotukset päättyvät v. 2016.

Ansiotulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin runsaat 2,7 % ja pääomatulojen keskimäärin 3,8 % vuodessa. Valtion ansio- ja pääomatuloverojen tuoton ennakoidaan kasvavan kehyskaudella veropohjaa nopeammin, keskimäärin n. 5 % vuodessa, koska veroperusteisiin ei tehdä ansiotason nousua vastaavia korjauksia. Vuonna 2014 tuloveroperusteisiin tehtiin 1,5 prosentin tarkistus. Vuoden 2015 osalta perusteisiin ei tehdä ansiotason tai inflaation mukaista tarkistusta. Hallituskauden jälkeisille vuosille eli vuosille 2016—2018 oletetaan tehtäväksi valtion tuloveroasteikon inflaatiotarkistukset.

Arvonlisäveron tuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 2,7 % vuodessa. Verotuoton kasvuennuste johdetaan kotitalouksien kulutusmenojen kasvuarviosta.

Valmisteverojen tuoton ennakoidaan kehyskaudella kasvavan kokonaisuudessaan keskimäärin n. 1 % vuodessa. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron sekä tupakkaveron tuoton arvioidaan kasvavan, mutta alkoholijuomaveron tuoton alenevan johtuen ennakoidusta veronalaisen kulutuksen laskusta.

Pankkiverotuotoksi on oletettu kehyskaudella 133 milj. euroa vuodessa vuoden 2013 veron kertymätiedon mukaisesti. Voimalaitosvero otettiin käyttöön vuoden 2014 alussa mutta huomattavasti lievempänä kuin hallitusohjelmaan on kirjattu. Veron vuotuiseksi tuotoksi on oletettu 50 milj. euroa vuodessa kehyskaudella.

Sekalaisten tulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 2 % vuodessa.

Budjettitalouden muista tuloista osinkotuloja arvioidaan kertyvän vuosittain n. 1 mrd. euroa. Valtion omistamien osakkeiden myyntituloista ennakoidaan kertyvän budjettitalouteen tuloja vuosittain keskimäärin n. 620 milj. euroa kehyskaudella. Arviossa on huomioitu uusi linjaus valtion omaisuuden myymisestä vuosina 2014—2015, minkä johdosta tuloarvio osakemyynneistä on noin 0,6 mrd. euroa aiemmin arvioitua suurempi v. 2015. Arvio valtion saamista korkotuloista on hieman alentunut kevään 2013 kehyspäätöksen yhteydessä arvioidusta. Tätä selittää markkinakorkojen alentuminen euroalueen odotettua hitaamman suhdanteen vahvistumisen johdosta. Markkinakorkojen aleneminen heijastuu erityisesti valtion talletuksien korkotuloarvioon.

Valtion perimiä maksuja korotetaan osana sopeutustoimia 30 milj. euron lisätulon saavuttamiseksi.

Muut budjettitalouden tulot

Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden varsinaisista tuloista vuosina 2014—2018, mrd. euroa

	2014	2015	2016	2017	2018	2014—2018 keskim. vuosimuutos, %
	TA					
Verotulot yhteensä	39,8	41,0	42,8	44,3	45,9	3,6
— ansio- ja pääomatuloverot	8,7	9,0	9,5	9,9	10,5	4,8
— yhteisövero	2,5	2,6	3,1	3,3	3,5	8,7
— arvonlisävero	17,0	17,2	17,8	18,3	18,9	2,7
— valmisteverot	6,9	7,2	7,3	7,2	7,2	1,0
— muut verotulot	4,7	4,9	5,2	5,5	5,9	5,7
Sekalaiset tulot	4,7	5,4	5,1	5,2	5,1	2,0
Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	2,0	2,7	2,0	2,0	2,0	-0,3
— Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1,5	2,1	1,5	1,5	1,4	-1,6
Tulot yhteensä¹⁾	46,9	49,6	50,4	52,0	53,4	3,3

¹⁾ Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut.

**5.5. Valtion budjetti-
talouden rahoitustarve ja
velka 2015—2018**

Kun huomioidaan kehyspäätöksen mukainen määrärahakehitys ja tuloarviot, valtion budjettitalouden alijäämän ennakoidaan olevan n. 4 mrd. euroa eli n. 2 % suhteessa kokonaistuotantoon v. 2015. Alijäämän arvioidaan alentuvan 2,5 mrd. euroon eli 1,1 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon v. 2018.

Alijäämän pienentymisen hidastuminen v. 2018 johtuu pitkälti siitä, että velan korkomenot sekä ikäsidonnaiset menot nousevat. Myös tulojen kasvu hidastuu hieman edellisestä vuodesta ennustetun hidastuvan kokonaistuotannon kasvun myötä.

Valtionvelan määrän oletetaan kasvavan n. 100 mrd. euroon v. 2015. Valtion velan suhde bruttokansantuotteeseen nousee vuosina 2014—2015, mutta velkasuhteen kasvu taittuu myöhemmin kehyskaudella. Valtionvelan arvioidaan olevan v. 2018 n. 108 mrd. euroa, mikä on n. 48 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kansantalouden tilinpidon käsittein valtionalouden arvioidaan ennustelaskelmissa olevan alijäämäinen koko kehyskauden (ks. luku 3.1).

Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden tasapainosta vuosina 2014—2018, mrd. euroa, käyvin hinnoin

	2014	2015	2016	2017	2018
Budjettitalouden arvioidut tulot yhteensä ¹⁾	46,9	49,6	50,4	52,0	53,4
Budjettitalouden arvioidut menot yhteensä, käyvin hinnoin ²⁾	54,1	53,5	53,7	54,6	55,9
Arvio budjettitalouden tasapainosta	-7,1	-3,9	-3,3	-2,6	-2,5
Valtionvelka suhteessa BKT:seen, %	49	49	49	49	48

¹⁾ Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut.

²⁾ Menot on muutettu käypähintaiseksi valtiovarainministeriön valtionmenojen hintaindeksiennusteella, joka antaa suuntaa antavan arvon hintakehityksestä kehyskaudella.

Valtiosektoriin luetaan kuuluvaksi kansantalouden tilinpidossa valtion budjettitalouden ohella budjettitalouden ulkopuolella olevat valtion rahastot (pl. Valtion eläkerahasto, joka luokitellaan kansantalouden tilinpidossa työeläkelaitosten sektoriin) sekä Yleisradio Oy, yliopistot ja Solidium Oy.

Valtiolla on yksitoista talousarvion ulkopuolista rahastoa. Niiden yhteenlaskettujen tulojen arvioidaan olevan kehyskaudella vuosittain n. 5,5 mrd. euroa ja menojen n. 5,1—5,3 mrd. euroa. Rahastotalouden vuosittainen nettoylijäämä on siten n. 0,2—0,4 mrd. euroa. Rahastojen vuosittainen nettoylijäämä ilman Valtion eläkerahastoa on arviolta n. 0,1—0,2 mrd. euroa.

Vuoden 2013 alusta lukien otettiin käyttöön Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi yleisradiovero, jota vastaava määrä siirretään valtion televisio- ja radiorahastoon. Siirrettävän määrärahan suuruus tarkistetaan vuosittain kustannustason muutosta vastaavasti. Tarkistuksen perusteena käytetään elinkustannus- ja ansiotasoindekseistä painotettua indeksiä, jossa elinkustannusindeksin paino on yksi kolmasosa ja ansiotasoindeksin kaksi kolmasosaa. Eduskuntaryhmien päätöksenä indeksikorotusta ei tehdä v. 2015.

Valtion eläkerahastosta valmistellaan lainmuutos, jonka perusteella rahaston tuloutusta talousarvioon nostetaan v. 2014—2015 arviolta yhteensä 500 milj. euroa. Valtiontakuurahastosta tuloutetaan talousarvioon v. 2014 syksyn lisätalousarviossa 100 milj. euroa.

Öljysuojarahastoon perittävä öljysuojamaksu koskee maahantuotavaa ja Suomen kautta kuljetettavaa raakaöljyä ja öljytuotteita. Maksun määräaikaista korottamista jatketaan hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti. Korotettu maksu on 1,50 euroa öljytonnilta ja sitä sovelletaan v. 2013—2015.

Valtion asuntorahastosta maksettavia menoja lisätään alentamalla nuoriso- ja opiskelija-asuntojen omavastuukorkoa määräaikaisesti

5.6. Budjetin ulkopuolinen valtiontalous

v. 2015 loppuun saakka sekä määräaikaisella käynnistysavustuksella, joka kohdennetaan takauslainan yhteyteen. Lisäksi vanhusten ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustuksia lisätään vuosille 2014 ja 2015. Erityisryhmien investointiavustusta nostetaan vuosina 2016—2018.

Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot, milj. euroa (vuoden 2015 hinta- ja kustannustasossa)

	2015	2016	2017	2018
Verot ja veroluonteiset tulot yhteensä	87	71	71	71
Sekalaiset tulot	315	258	186	176
Eläkemaksut	1 727	1 757	1 789	1 818
Korkotulot ja voiton tuloutukset	490	508	497	488
Siirrot talousarviosta	511	511	511	511
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	3 131	3 105	3 054	3 065
Myönnettyjen lainojen takaisinmaksut	2 383	2 415	2 429	2 436
Tulot yhteensä	5 513	5 520	5 483	5 501
Kulutusmenot	283	238	210	181
Siirtomenot	870	889	959	947
Korkomenot	2	1	1	2
Siirrot talousarvioon	2 109	1 912	1 978	2 048
Menot pl. rahoitustaloustoimet	3 264	3 041	3 148	3 176
Myönnetyt lainat ja muut finanssisijoitukset	2 034	2 034	2 037	2 044
Menot yhteensä	5 297	5 075	5 185	5 220
Nettorahoitusylijäämä	216	445	297	280

Yliopistojen kokonaisrahoitus muodostuu valtion talousarviossa yliopistoille osoitetuista määrärahoista ja tätä täydentävästä rahoituksesta (mm. maksullinen toiminta, lahjoitukset ja sponsorirahoitus). Vuonna 2012 yliopistojen kokonaisrahoitus oli n. 2,8 mrd. euroa, josta valtion osuus oli n. 75 %. Valtion rahoituksen arvioidaan pysyvän lähivuosina jokseenkin samalla tasolla.

Valtion sijoitusyhtiö Solidium Oy on valtion kokonaan omistama osakeyhtiö. Solidium Oy tuloutti v. 2012 valtion talousarvioon 800 milj. euroa ja v. 2013 niin ikään 800 milj. euroa.

Liikelaitokset

Vuodelle 2014 valtion liikelaitosten, Metsähallituksen ja Senaatti-kiinteistöjen, voitontuloutukseksi valtion talousarvioon on budjetoitu 220 milj. euroa, josta Metsähallituksen osuus on 120 milj. euroa. Kehyskaudella vuosittaisen tuloutuksen arvioidaan hieman kasvavan. Osana hallituksen kasvupakettia vuosittaisen voitontuloutuksen lisäksi v. 2014—2015 talousarvioon tuloutetaan yhteensä 175 milj. euroa. Vuoden 2015 lisätuloutus on 105 milj. euroa, josta Senaatti-kiinteistöjen osuus on 90 milj. euroa.

6. Kuntatalouden ohjaus 2015—2018

Kuntatalouteen on syntynyt viime vuosina menojen ja tulojen välinen epätasapaino. Viime vuonna kuntatalouden rahoitusasema parani tilapäisesti kertaluontoisten tekijöiden seurauksena. Vaisu talouskasvu ja valtiontalouden sopeutustoimet pitivät kuntien tulojen kasvun lähivuosina hitaana. Myös menokasvun ennustetaan hidastuvan viime vuosien toteutuneesta mutta olevan koko ennustejakson tulojen kasvua nopeampaa. Ennusteessa kunnallisveroprosentit on pidetty vuoden 2014 tasolla, eikä menojen kasvua ole tasapainotettu tulojen kanssa. Kuntatalous pysyy selvästi alijäämäisenä, ja velan kasvu uhkaa jatkoa.

Kuntatalouden tilaa ja näkymiä arvioidaan kattavasti peruspalveluohjelmassa.

Kuntatalouden näkymät

Hallitusohjelmassa ei asetettu tavoitetta kuntatalouden rahoitusasemalle. Kuntataloudessa on kuitenkin luontevaa pyrkiä tulojen ja menojen rakenteelliseen tasapainoon ja rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanossa hallitus on sitoutunut kuntataloutta tasapainottavien toimien toteuttamiseen.

Kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähennetään siten, että kuntien toimintamenot vähenevät 1 mrd. eurolla vuoteen 2017 mennessä. Lisäksi verorahoituksella ja kuntien omin toimin, mm. tuottavuutta parantamalla, on tarkoitus saavuttaa miljardin euron säästö vuoden 2017 tasolla. Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta sisältää kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämishojelman, jota toimeenpannaan mm. valtiontalouden vuosien 2015—2018 kehyspäätöksessä.

Hallitus pidättäytyy uusien, kuntien menoja lisäävien tehtävien ja velvoitteiden antamisesta ilman, että se päättää samalla vastaavansuuruisista tehtävien ja velvoitteiden karsimisesta tai uusien annettavien tehtävien ja velvoitteiden täysimääräisestä rahoittamisesta. Tätä periaatetta sovelletaan kehyspäätökseen 2014—2017 nähden uusiin hankkeisiin. Tämän lisäksi kehukseen jo sisältyviä kuntien menoja lisääviä hankkeita arvioidaan kriittisesti.

Hallitusohjelman mukaisesti veroperustemuutokset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti.

Päätöksessään rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta hallitus päätti myös, että käyttöön otetaan uusi kuntatalouden ohjausjärjestelmä, jonka tavoitteena on turvata kuntatalouden kestävyys. Järjestelmällä varmistetaan, että kuntien tehtävät ja velvoitteet ovat johdonmukaisia kuntatalouden tasapainotavoitteen kanssa. Kuntatalouden makro-ohjausta toteutetaan osana julkisen talouden suunnitelmaa ja sen vuosittaista tarkistusta. Vuodesta 2015 lukien julki-

Kuntataloutta koskevat hallituksen linjaukset

sen talouden suunnitelman kuntataloutta koskevassa osassa asetetaan kuntatalouden rahoitusasemalle asetetun tavoitteen kanssa johdonmukainen euromääräinen rajoite valtion toimenpiteistä kuntataloudelle aiheutuvalla menojen muutoksella (menorajoite).

Kuntalain kokonaisuudistuksessa, joka tulisi voimaan vuoden 2015 alusta, on tarkoitus uudistaa yksittäisen kunnan taloudenhoitoa koskevat säännöksiä. Muutokset tukevat koko kuntatalouden tasapainon ylläpitämistä.

Hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne. Kuntarakennelaki on tullut voimaan 1.7.2013 ja siihen liittyvä muutosesitys, joka koskee valtioneuvoston toimivaltaa päättää kuntaliitoksista vastoin kunnan tahtoa, annetaan keväällä 2014. Tarkoituksena on, että uudet kunnat voisivat aloittaa toimintansa vuoden 2017 alusta lukien.

Kuntien valtionosuusjärjestelmä uudistetaan vuoden 2015 alusta lukien tavoitteena taloudelliseen toimintaan ja tehokkaaseen palvelujen järjestämiseen kannustava rahoitusmalli. Tavoitteena on, että järjestelmä on pääosin neutraali kuntaliitostilanteissa ja toimii muuttuvassa kunta- ja palvelurakenteessa. Selvitysmiehen alustava hallituksen esitysluonnos uudistuksesta on lähetetty helmikuussa 2014 lausunnoille kuntiin.

Yhdessä kuntauudistuksen kanssa viedään eteenpäin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuudistusta. Hallitus on päättänyt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä koskevasta uudistuksesta siten, että järjestämisvastuu siirtyisi viidelle erityisvastuualueelle.

Valtion kuntatalouteen kohdistamat toimenpiteet

Valtionavut kehys- kaudella

Kuntien peruspalvelubudjettitarkastelun piiriin kuuluvat valtionavut ovat v. 2015 yhteensä n. 9,6 mrd. euroa, mikä on n. 840 milj. euroa vähemmän kuin v. 2014. Muutoksesta suuri osa selittyy sillä, että vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle vuoden 2015 alusta. Vuosina 2016—2018 kuntien valtionavut nousevat nimellisesti 1,2—1,7 prosentilla vuosittain.

Valtaosan valtionavuista muodostavat valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasausarinaan. Valtionosuuksien määrä valtiovarainministeriön hallinnonalalla on ilman ammattikorkeakoulujen rahoitusta n. 8,5 mrd. euroa sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla n. 0,6 mrd. euroa.

Ikärakenteen ja väestön määrän muutoksesta johtuen sosiaali- ja terveydenhuollon menojen arvioidaan kasvavan laskennallisesti

1 127 milj. eurolla kehyskaudella. Esi- ja perusopetuksen menot kasvavat laskennallisesti 87 milj. euroa kehyskaudella.

Vuonna 2015 valtionosuuksien indeksikorotus lisää peruspalvelujen valtionosuuksia n. 47 milj. eurolla. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla indeksikorotus lisää valtionosuuksia yhteensä 9,5 milj. eurolla, josta 6,4 milj. euroa on kuntien ja kuntayhtymien arvioitu osuus.

Peruspalvelujen valtionosuudessa otetaan huomioon verotulokompensaatiossa kevään 2013 kehyspäätökseen verrattuna tapahtuneet muutokset, mikä alentaa kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia 93,5 milj. euroa v. 2015, 77,5 milj. euroa v. 2016 ja 50,5 milj. euroa v. 2017. Lisäksi otetaan huomioon kevään 2014 uusien veroperustemuutosten vaikutuksena -12 milj. eurosta (v. 2015) -85 milj. euroon (v. 2018) nouseva tarkistus. Peruspalvelujen valtionosuutta alennetaan myös kiinteistöveroprosenttien päätettyjä ala- ja ylärajakorotuksia vastaavasti -54 milj. eurolla 2015 lukien.

Teknisenä oletuksena on, että seuraavalla vaalikaudella veroperustemuutokset kompensoitaisiin kuntatalouteen täysimääräisesti.

Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa (kehysvuodet 2015—2018 vuoden 2015 hintatasossa)

	2013 ¹⁾	2014	2015	2016	2017	2018
Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasausineen						
Valtiovarainministeriö	8 677	8 613	8 476	8 501	8 456	8 453
Opetus- ja kulttuuriministeriö	979	782	645	639	595	591
Ammattikorkeakoulujen rahoituksen siirto ²⁾			-455	-455	-455	-455
Yhteensä	9 657	9 395	8 666	8 685	8 596	8 590

Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa (kehysvuodet 2015—2018 vuoden 2015 hintatasossa)

Muut peruspalvelubudjettiin sisältyvät valtionavut³⁾						
Valtiovarainministeriö	67	35	56	105	173	133
Opetus- ja kulttuuriministeriö	272	231	136	136	133	133
Työ- ja elinkeinoministeriö	178	175	174	153	155	153
Sosiaali- ja terveysministeriö	562	523	490	487	507	508
Yhteensä	1 079	963	856	881	967	926
Valtion korvaus lääkärihelikopteritoimintaan (33.60.40) ⁴⁾	26	33	29	29	0	0
Peruspalvelubudjettitarkastelun valtionavut yhteensä	10 762	10 391	9 551	9 595	9 563	9 516

¹⁾ Budjetoitu (talousarvio ja lisätalousarviot).

²⁾ Ammattikorkeakoulujen rahoitusvastuu siirretään valtiolle vuoden 2015 alusta eivätkä ne kuulu enää PPO-tarkastelun piiriin. Kuntien saama osuus ammattikorkeakoulujen valtionosuuksista on arvioitu laskennallisesti.

³⁾ Valtionavustukseksi valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin on varattu 15 milj. euroa vuodelle 2015 ja 25 milj. euroa vuodelle 2016. Koska rahoitus suoritettaisiin säätiölle, määrärahoja ei ole kirjattu taulukkoon.

⁴⁾ Valtion korvauksiin ei liity kuntarahoitusosuutta v. 2016 saakka. Toiminnan rahoitusuudistukseen liittyvä vähennys vuodesta 2017 lukien on otettu huomioon VM:n pääluokan valtionosuuksissa.

Valtionosuuden tasossa kehyskaudella on otettu huomioon hallituksen aiemmin tällä vaalikaudella päättämät yleiset kuntien valtionosuuksien vähennykset, joka alentavat vuoden 2015 valtionosuuksia vajaalla 200 milj. eurolla vuoteen 2014 verrattuna. Yhteensä vaalikauden aikana päätetyt valtionosuusleikkaukset ovat vuoden 2015 tasolla n. 1,3 mrd. euroa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vuoden 2015 tasolla kaikkiaan 126 milj. euron lisäys sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen, kun huomioon on otettu säästöpäätöksinä tehdyt 19 milj. euron vähennykset. Valtionosuuden lisäyksestä suurin osa, vuoden 2015 tasolla 82 milj. euroa, kohdistuu vanhustalouden toimeenpanoon. Muiden sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen varattu määräraha 9,4 milj. euroa kohdennetaan uuden sosiaalihuoltolain toimeenpanoon. Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämiseen kohdennetaan vuositasolla 13,1 milj. euroa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusmäärärahaan kohdennetaan osana valtiontalouden sopeutustoimia eräitä vähennyksiä. Kuntien harkinnanvaraisen valtionosuuden korotukseen varattu 10 milj. euron osuus lakkautetaan vuodesta 2015.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusmäärärahaa alennetaan lisäksi 40 milj. eurolla vuodesta 2015 lukien. Tätä vastaavasti tullaan kuitenkin antamaan esitykset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korottamisesta siten, että vastaava maksukertymän lisäys saavutetaan, jolloin järjestely on kuntatalouden näkökulmasta kokonaisuutena kustannusneutraali.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksiin siirretään kirjastojen perustamiskustannuksiin myönnettävät valtionavustukset sekä en-

nen vuotta 2015 oppilaitosten perustamishankkeisiin myönnettyjen jälkirahoitteisten valtionavustusten maksatus. Osana säästötoimenpiteitä valtionavustuksista oppilaitosten perustamiskustannuksiin luovutaan vuodesta 2015 alkaen, mistä aiheutuva määrärahasäästö on 12,1 milj. euroa v. 2015 ja nousee asteittain 22 milj. euroon v. 2018.

Yleissivistävän koulutuksen valtionavustuksia leikataan 60 milj. euroa ja ammatillisen koulutuksen valtionavustuksia 2,6 milj. euroa.

Huomioon on myös otettu vapaaseen sivistystyöhön, museoihin, teattereihin ja orkestereihin, ammatilliseen perus- ja lisäkoulutukseen sekä lukiokoulutukseen aiemmin tällä vaalikaudella kohdistetut säästöpäätökset. Säästöjen kohdentamisessa on yhtenä kriteerinä otettu huomioon nuorisotakuun toimeenpanon turvaaminen. Vuodesta 2014 alkaen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijapaikkoja lisätään 5,2 milj. eurolla nuorisotakuun toteuttamiseksi.

Nuorten oppisopimuskoulutusta vahvistetaan ja oppisopimuskoulutukseen tulee nuorille ennakkopakso. Oppisopimuskoulutukseen ja työssäoppimisen kehittämiseen osoitetaan lisärahoitusta vuodesta 2014 alkaen.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat sekä lukiokoulutuksen yleiset tavoitteet, tuntijako ja opetussuunnitelmien perusteet uudistetaan. Perusopetuksen vähimmäistuntimäärää lisätään kolmella vuosiviikkotunnilla vuodesta 2016 lukien, minkä johdosta valtionosuuksia korotetaan 3,9 milj. eurolla v. 2016 ja 9,4 milj. eurolla vuodesta 2017 alkaen. Korotuksesta puolet katetaan siirroin yleissivistävän koulutuksen määrärahoista.

Kuntien rooli ja vastuu pitkäaikaistyöttömyyden aktiivisessa hoidossa korostuu. Kehyspäätöksen 2014—2017 mukaisesti osa yli 300 päivää työmarkkinatuella olleiden pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuen rahoitusvastuusta siirretään kunnille vuoden 2015 alusta lukien. Työmarkkinatuen rahoitusuudistuksella luodaan mahdollisuuksia työmarkkinatuella olleiden pääsyyn aktivointitoimenpiteiden piiriin.

Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi on käynnissä hallituskauden kestävä kokeilu, jossa viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen työllisyyden hoidon päävastuu siirretään kunnalle tai kunnille yhteisvastuullisesti. Kokeiluun on osoitettu vielä vuodelle 2015 valtionapuna 20 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutokseen liittyen arvioidaan kuntaliitosten jossain määrin vähenevän ja hidastuvan. Tällä perusteella kuntien yhdistymisavustusten ja valtionosuusmenetysten kompensaaation rahoitusta on vähennetty 5 milj. eurolla v. 2015, 10 milj. eurolla v. 2016 ja 20 milj. eurolla vuodesta 2017. Kuntien yhdistymisen taloudelliseen tukeen (yhdistymisavustukset, valtionosuusmenetysten kompensatio, esiselvitykset)

Rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteet Veroperustemuutokset	<p>kohdennetaan siten n. 51 milj. euroa v. 2015, n. 95 milj. euroa v. 2016, n. 153 milj. euroa v. 2017 ja n. 113 milj. euroa v. 2018.</p> <p>Hallituksen rakennepoliittisen ohjelman vaikutuksia on selostettu luvussa 5.3.</p> <p>Veroperustemuutokset on selostettu luvuissa 4.2 ja 5.4. Valtionosuuksia vähennetään niin, että päätetyillä veroperustemuutoksilla ei ole vaikutusta kuntatalouteen.</p>
Valtion toimenpiteiden vaikutukset	<p>Valtion toimenpiteet heikentävät kuntataloutta v. 2015 nettomääräisesti arviolta reilulla 200 milj. eurolla verrattuna vuoteen 2014. Suurimmat kuntataloutta heikentävät tekijät ovat valtionosuusleikkaukset sekä pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuen rahoitusvastuun siirtäminen kunnille. Valtion toimenpiteet muuttuvat kuntataloutta tukeviksi v. 2017, jolloin ei ole uusia valtionosuusleikkauksia ja toisaalta rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteet alkavat vaikuttaa. On kuitenkin otettava huomioon, että vuosille 2015—2018 päätetyt valtion toimenpiteet ja niiden kustannus- ja vaikutusarviot täsmentyvät jatkovalmistelussa.</p>
7. Työeläkerahastojen rahoitusperusteet 2015—2018	<p>Työeläkejärjestelmä muodostuu useasta eri eläkelaista, joissa eläkkeet kuitenkin määräytyvät pääsääntöisesti samoin perustein. Eläkemenojen rahoitus vaihtelee eläkelaeittain, minkä vuoksi työeläkerahastojen rahoitusperusteista ei voida kuvata yhdellä säännöllä. Työeläkesektorin rahoitusperusteita voidaan kuitenkin tarkastella katsomalla erikseen suurimpien eläkerahastojen (TyEL, YEL, VaEL ja KuEL) rahoitusperusteita ja niiden implikoimia tulemia.</p> <p>Suomen työeläkejärjestelmä on osittain rahastoiva, jossa eläkkeet rahoitetaan pääosin vuosittain työntekijöiltä ja työnantajilta perittävillä eläkemaksuilla sekä osittain etukäteen rahastoiduista eläkevaroista ja niistä saatavilla tuotoilla. Lisäksi valtion työntekijöiden sekä yrittäjien, maatalousyrittäjien ja merimiesten eläkkeistä osa rahoitetaan valtion budjetista. Työntekijöiden eläkemaksu on samansuuruinen kaikissa eläkelaeissa. Eläkkeet karttuvat kaikissa eläkelaeissa lähes samalla tavalla koko työuran aikaisista ansioista, karttumaprosenttien ollessa 1,5 % (18—52-vuotiaat) 1,9 % (53—62-vuotiaat), 4,5 % (63—67-vuotiaat). Alkavia vanhuuseläkkeitä pienennetään elinaikakertoimella, jossa kunkin ikäluokan alkavia eläkettä pienennetään 62-vuotiaan elinajan odotteen muutoksen suhteessa vuoden 2010 tasoon verrattuna. Maksussa olevia eläkkeitä korotetaan vuosittain työeläkeindeksillä, jossa inflaatiolla on 80 prosentin paino ja ansiotason muutoksella 20 prosentin paino.</p> <p>Yksityisen sektorin työntekijän eläkelain (TyEL) piiriin kuuluu noin 2/3 työvoimasta. TyEL:n mukaisista työeläkemaksuista osa rahastoidaan yksilöllisesti ja loput maksusta menee nykyisten eläkkeiden rahoittamiseen jakojärjestelmänä. Vanhuuseläkkeitä varten rahastoidaan puolen prosentin vuotuista eläkekarttumaa vastaava määrä 18—54-vuotiaiden osalta. Lisäksi rahastoituja eläkeosia täy-</p>

dennetään so-siaali- ja terveystieteiden vahvistamilla korotusker-toimilla, jotka perustuvat eläkelaitosten saamiin sijoitusten tuottoi-hin. Yksityisen työeläkesektorin EMU-puskuri sijaitsee jakojärjes-telmän puskurirahastossa, jota kutsutaan tasausrahastoksi (tasausvastuuksi). EMU-puskurin tavoitetasoksi on sovittu määrä, joka vastaa 2,5 % yksityisen sektorin vuotuisesta palkkasummasta, jolloin tavoitetaso on n. 1,4 mrd. euroa vuoden 2011 tasossa. Rahas-toimattoman osan eläkkeistä eläkelaitokset kustantavat aikanaan yhteisesti vakuutusmaksun tasausosalla. Vuonna 2012 maksetuista TyEL- ja MEL-vanhuus-eläkkeistä oli rahastoitua ennakoon n. 17 %. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeistä eläkelaitokset eivät rahastoi vanhuuseläkkeiden tapaan vuosittaisella ennakorahastoin-nilla vaan vasta kunkin eläkkeen alkaessa eläkelaitos varaa vakuu-tusmatemaattisin periaattein lasketun erän alkavan eläkkeen maksa-mista varten. TyEL- ja MEL-työkyvyttömyyseläkkeistä oli rahastoitua ennak-koon n. 55 % ja työttömyyseläkkeistä 52 % v. 2012. Osa-aika- ja perhe-eläkkeistä ei rahastoida etukäteen vaan ne kustannetaan jakojärjestel-mällä. Yrittäjien (osuus vakuutetuista 9 %) ja maatalousyrittäjien sekä merimiesten eläkemenot rahoite-taan maksutuloista sekä ylimenevältä osin valtion budjetista.

TyEL-maksun tasoon liittyvät perusteet valmistellaan Työeläke-vakuuttajat TELA:n asettamissa työryhmissä työeläkevakuutusyh-tiöiden ja Eläketurvakeskuksen tuottamien tilastotietojen ja laskel-mien perusteella. Lisäksi maksutasoa käsitellään työmarkkinoiden keskusjärjestöjen eläkeneuvotteluryhmässä, jossa on sovittu TyEL-maksun tasaisesta korottamisesta (0,4 prosenttiyksikköä vuodessa) aina vuoteen 2016 saakka. TyEL-maksu pyritään asettamaan siten, että sen avulla katetaan maksussa olevat eläkkeet sekä rahastoitava osa eläkkeistä. Mikäli eläkeneuvotteluryhmässä ei päästäisi sopuun eläkemaksun tasosta, asettaa laki alarajan työeläkemaksuille. Elä-kemaksujen tulee olla tasolla, joka takaa eläkkeiden maksun sekä lainsäädännön edellyttämän rahastoinnin. Eläketurvakeskuksen uu-simpien pitkän aikavälin laskelmien mukaan eläkemaksujen koro-tustarve vuoden 2016 jälkeen on noin prosenttiyksikkö, jotta TyEL-järjestelmä on kestäväällä pohjalla.

Yksityisten työeläkerahastojen rahoitusasemaan vaikuttaa se, kuinka paljon vuosittain eläkemaksuista rahastoidaan ja paljonko etukäteen rahastoitujia eläkkeitä maksetaan ulos. Ulos maksettavien rahastojen määrä kasvaa jatkossa ja samanaikaisesti sisään kerättä-vien rahastojen määrä suhteessa palkkasumman pysyy lähellä ny-kyistä tasoa. Tämä pienentää TyEL-järjestelmän ylijäämää tulevai-suudessa. Nykyisten pitkän aikavälin laskelmien perusteella yksi-tyiset eläkevarat (96 mrd. euroa v. 2012) suhteessa vakuutettujen palkkasummaan kasvavat vuoteen 2020, jonka jälkeen suhde pysyy lähes vakiona (olettaen prosentin eläkemaksun korotukset vuoden 2016 jälkeen). Rahastojen tason pysyminen ennallaan suhteessa

palkkasummaan edellyttää, että vuosittain rahastoa kerrytetään palkkasumman kasvuvauhtia.

Kunnallisen eläkejärjestelmän (KuEL) piirissä (21 % vakuuteista) ansaitut eläkkeet rahoitetaan KuEL-maksuilla, joi-ta kerätään kunakin vuonna eläkekustannuksiin tarvittava määrä. Maksuilla katetaan myös järjestelmän hallintokuluja ja lisäksi niitä rahastoidaan tulevia eläkkeitä varten eläkevastuu-rahastoon. Rahastoiduilla maksuosuuksilla ei ole vastaavaa yhteyttä karttuviin eläkevastuusiin kuin TyEL:ssä. Kevan sijoitusomaisuuden määrä oli 34 mrd. euroa vuoden 2012 lo-pussa.

KuEL-järjestelmässä työeläkkeiden rahoitus perustuu pääasiassa Kevan jäsenyhteisöjen yhteisvastuullisiin maksuosuuksiin. Kunta-alojen eläkemaksujen suuruudesta päättää Kevan valtuuskunta. KuEL-järjestelmässä eläkemaksu on pyritty asettamaan niin, että eläkejärjestelmä on kestäväällä pohjalla ja eläkemaksutaso pysyy vakaana tulevaisuudessa. KuEL-maksut määräytyvät kunta-aloilla maksettujen palkkojen ja lisäksi myös eläke-menojen perusteella. Sekä työnantajat että työntekijät maksavat KuEL:n palkkaperusteista eläkemaksua. Palkansaajien mak-suprosentit ovat samat kuin TyEL:ssä. Kun eläkemenot ylittävät eläkemaksut, erotus katetaan rahastojen tuotoilla tai rahastoja purkamalla. Rahastot eivät kuitenkaan nykyisten ennusteiden valossa purkaudu nimellisesti, joten KuEL-järjestelmän ennakoidaan pysyvän ylijäämäisenä myös pitkällä aikavälillä. Ennakoidun rahoitustasapainon muuttuessa, järjestelmä tasapainotetaan eläkemaksuja muuttamalla tai rahastojen purkautumisena.

Valtion eläkelaisissa (VaEL) vakuutetut työntekijät (6,5 % vakuutetuista) ja valtion työnantajat maksavat eläkemaksunsa valtion eläkerahastoon (VER). VER:sta siirretään valtion talousarvioon vuosittain varoja VaEL-eläkemenojen katteeksi. Siirrettävä määrä on nykyisin 40 % valtion eläkkeistä aiheutuvista menoista, loput eläkemenoista katetaan verovaroin. Vuonna 2012 talousarvioon siirrettiin yhteensä 1 604 milj. euroa. Siirtomäärän ylittäessä eläkemaksutulot, erotus tasataan eläkerahaston tuotoista. Valtion eläkerahastovarojen ennakoidaan edelleen kasvavan nimellisesti, myös tulevaisuudessa, joten VaEL:n tasapaino ei nykyisten ennusteiden valossa ole menossa alijäämäiseksi eläkemenojen kasvusta huolimatta. Valtion eläkerahasto pyrkii kartuttamaan rahastoituja varoja, kunnes niiden määrä ylittää neljännekseen valtion eläkevastuusta. Vuoden 2012 lopussa eläkevastuu oli yhteensä 92,6 mrd. euroa ja rahastointitavoitteesta oli saavutettu jo yli 65 % (15,4 mrd. euroa). VER ei kata eläkevastuita yksilökohtaisesti yksityisalojen tapaan, vaan se on pusku-rirahasto. Valtiokonttori hyväksyy VaEL:n mukaiset vakuutusmatemaattiset perusteet lukuun ottamatta maksun hoitokuluosaa, jonka vahvistaa valtiovarainministeriö.

Muita pienempiä julkisen sektorin eläkelakeja ja -sääntöjä ovat evankelisluterilaisen kirkon eläkelaki (KiEL) sekä Kansaneläkelai-

toksen, Suomen Pankin ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen eläkesäännöt.

Yhteenvetona voidaan todeta, että työeläkerahastoissa ei ole olemassa yhtenäistä sääntöä, jolla rahoitusperusteet määräytyvät. Eläkkeiden etukäteisrahastoinnin ansiosta TEL-sektori on ollut historiassa voimakkaasti ylijäämäinen. Väestörakenteen muutos aiheuttaa eläkemenojen kasvua, mikä näkyy ylijäämien supistumisena. Etukäteisrahastoinnin ansiosta omaisuustulot ovat kuitenkin huomattavia, jolloin eläkerahastot eivät ala nimellisesti purkautua, vaikka eläkemenot ylittävätkin maksut. Eläkerahastot ovat myös julkisella sektorilla tulleet jäädäkseen, vaikka ne alun perin perustettiin suurten ikäluokkien eläkemenojen tasaamiseksi. On kuitenkin mahdollista, että eläkerahastot osittain purkautuvat joissain olosuhteissa, jolloin koko työeläkesektorin tasapaino voi painua alijäämäiseksi, nykyisen tiedon valossa näin ei ole kuitenkaan tapahtumassa. Jakoperusteiset eläkelait ovat määritelmällisesti vuosittain tasapanossa.

Kokonaisuutena eläkerahastojen ylijäämä on supistunut 2000-luvun alun neljästä prosentista suhteessa BKT:hen 2,1 prosenttiin v. 2013. Ylijäämän ennakoitaan supistuvan kahteen prosenttiin BKT:sta keskipitkällä aikavälillä eläkemenojen kasvaessa tuloja nopeammin. Rahastoinnin jatkaminen pitää myös tulevaisuudessa eläkerahastot arviolta noin prosentin ylijäämäisenä suhteessa BKT:hen. Myös yksityisen sektorin eläkerahastot luetaan kansantalouden tilinpidossa julkiseen talouteen, ja julkisen talouden varallisuudeksi. Julkisen talouden bruttovelassa työeläkejärjestelmän ylijäämä ei näy.

Muut sosiaaliturvarahastot sisältävät muita julkiselle vallalle kuuluvia sosiaaliturvan tehtäviä toteuttavia yksiköitä, kuten Kansaneläkelaitos (KELA) ja ansiosidonnaista työttömyysvakuutusjärjestelmää hoitavat yksiköt.

Kelan toiminta rahoitetaan lakisääteisesti vakuutettujen ja työntantajien sairausvakuutusmaksuilla sekä julkisen sektorin osuuksilla. Valtion osuus Kelan rahoituksesta v. 2012 oli 69 %, vakuutusmaksujen osuus 26 % ja kuntien osuus 5 %. Kelan kokonaiskulut olivat 13,5 mrd. euroa v. 2012. Etuuskulujen osuus kokonaiskulusta oli 97 % ja toimintakulujen osuus n. 3 %. Kelan etuusrahastot ovat kansaneläkerahasto, sairausvakuutusrahasto ja sosiaaliturvan yleisrahasto.

Ansiosidonnaisen työttömyysvakuutusjärjestelmän hoitavat Työttömyysvakuutusrahasto (TVR) ja työttömyyskassat. Ansiosidonnaiset työttömyysmenot rahoitetaan työntekijöiltä ja työnantajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla, valtion osuuksilla ja työttömyyskassojen jäsenmaksuilla. Vuonna 2012 työttömyyskassojen maksamat etuudet olivat yhteensä n. 2,1 mrd. euroa. Näistä

8. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusperusteet 2015—2018

menoista valtio rahoitti n. 42 %, työttömyysvakuutusrahasto 53 % ja työttömyyskassat n. 5 %.

Työttömyysvakuutusrahastolla on maksuvalmiuden turvaamiseksi ja ennakoitavissa olevista kansantalouden suhdannevaihteluista johtuvien työttömyysvakuutusmaksujen muutosten tasaamiseksi rahaston varojen ja velkojen erotuksena muodostuva suhdannepuskuri, jonka varojen tai velkojen enimmäismäärää koskeva ennuste työttömyysvakuutusmaksuja määrättäessä voi olla enintään 5,0 prosenttiyksikön työttömyysastetta vastaavien menojen suuruinen.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitus on keskipitkällä aikavälillä tasapainossa, mutta rahoitustasapaino voi vaihdella hieman vuosittain puskurirahastojen joustaessa. 2000-luvulla muut sosiaaliturvarahastot ovat poikenneet tasapainosta vuosittain korkeintaan 0,3 % suhteessa kokonaistuotantoon.

Valtiovarainministeri

Jutta Urpilainen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Hannu Mäkinen

LIITE 1

Kokonaistaloudelliset ennusteet ja oletukset

LIITE 2

Kehyksen rakennemuutokset sekä hinta- ja kustannustasotarkistukset

LIITE 3

Julkisen talouden tulot ja menot sektoreittain

LIITE 4

Muutokset suhteessa edellisen kevään julkisen talouden ennusteeseen

JAKELU

Eduskunnan keskuskanslia

Tasavallan presidentin kanslia

Ministeriöt

TIEDOKSI

Valtiovarainvaliokunnan sihteeristö

Eduskunnan tilitoimisto

Valtiontalouden tarkastusvirasto

LIITE 1 Kokonaistaloudelliset ennusteet ja oletukset

Kehyspäättöksen määräraha- ja tuloarviot sekä kehyksen hinta- ja kustannustasotarkistukset perustuvat kansantalousosaston valmisteilla olleeseen ennusteeseen, joka oli käytettävissä hallituksen neuvottelussa 24.—25.3.2014. Neuvottelussa tehdyt etenkin verotusta koskevat uudet päätökset vaikuttivat ennusteeseen. Uusi tarkistettu ennuste on esitelty alla olevassa taulukossa. Muuttuneet laskentapohjat otetaan määräraha- ja tuloarvioissa sekä kehyksen hinta- ja kustannustasokorjauksissa huomioon kesällä 2014 vuoden 2015 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BKT, määrän muutos	-1,4	0,5	1,4	1,8	1,5	1,4
BKT, hinnan muutos	2,0	1,6	1,4	1,5	1,8	1,9
BKTL, arvo, milj. euroa	194 581	198 630	204 620	211 130	218 060	225 170
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,5	1,5	1,7	1,9	1,8	1,8
Ansiotasoindeksi, muutos-%	2,0	1,3	1,2	1,5	1,8	2,0
Rakennuskustannusindeksi, muutos-%	1,0	1,3	1,6	2,4	2,4	2,4
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi, muutos-%	0,2	0,9	1,3	1,6	1,8	1,8
Työttömyysaste, %	8,2	8,4	8,3	8,1	7,8	7,5
Palkkasumma, muutos-%	1,0	1,3	1,8	2,5	2,2	2,4
TyEL-indeksi	2 475	2 509	2 519	2 558	2 604	2 650
KEL-indeksi	1 609	1 630	1 637	1 664	1 696	1 726
Valtionosuusindeksi:						
Kustannustason muutos, ennuste	2,3	1,1	1,2	1,5	1,7	1,9
Kustannustason muutos, TAE	3,0	1,5	0,7	1,5	1,7	1,9
— sisältää indeksin korjauksen	+0,7	+0,3	-0,6			
Toteutunut kustannustason muutos	1,8					
Yliopistoindeksi	1,6	1,3	1,3	1,6	1,8	1,9
YLE-indeksi		1,4	1,4	1,6	1,8	1,9
Työttömyysvakuutusmaksu						
— työnantaja, keskimäärin	2,32	2,20	2,20	2,20	2,20	2,20
— työntekijä	0,60	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
TyEL-maksu	22,8	23,6	24,0	24,4	24,7	24,9
— työnantaja	17,35	17,75	17,95	18,15	18,30	18,35
— työntekijä alle /=53 v.	5,15	5,55	5,75	5,95	6,10	6,15
— työntekijä yli 53 v.	6,50	7,05	7,30	7,55	7,75	7,80
— palkkakerroin	1,327	1,350	1,364	1,379	1,398	1,421
Vakuutetun sairausvakuutusmaksut						
— palkansaajien päivärahamaksu	0,74	0,84	0,85	0,85	0,84	0,84
— palkansaajien ja yrittäjien sairaanhoito-						
maksu	1,30	1,32	1,33	1,36	1,37	1,38
— eläkeläisten sairaanhoitomaksu	1,47	1,49	1,50	1,53	1,54	1,55
Valtion työnantajamaksut	21,3	22,5	22,4	22,3	22,2	23,3
— savamaksu	2,04	2,14	2,15	2,15	2,15	2,14
— eläkemaksu (VaEL)	19,29	20,40	20,28	20,16	20,10	20,14
Kuntien työnantajamaksut	29,8	29,4	29,4	29,2	29,0	28,9
— savamaksu	2,04	2,14	2,15	2,15	2,15	2,14
— muut sosiaalivakuutusmaksut	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
— työttömyysvakuutusmaksu	3,06	2,82	2,82	2,82	2,82	2,82
— eläkemaksu (KuEL)	24,0	23,7	23,7	23,5	23,3	23,3

LIITE 2 Kehyksen rakennemuutokset sekä hinta- ja kustannustasotarkistukset*Rakennemuutokset*

Vuoden 2015 kehystaso nousee n. 130 milj. eurolla kevään 2013 kehyspäätökseen verrattuna johtuen vuoden 2013 lisätalousarvioiden, vuoden 2014 talousarvion sekä tämän kehyspäätöksen rakennemuutoksista. Moni kehystasotarkistus on johtunut hankkeen tai hankinnan maksatusten ajoitusmuutoksesta tai ulkopuolisen ns. läpivirtausrahoituksen huomioon ottamisesta kehystasossa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty tarkempi kuvaus rakennemuutoksista ja niiden vaikutuksesta vaalikauden kehystasoon.

Talousarvion rakennemuutokset kevään 2013 kehyspäätökseen nähden, 1 000 euroa

Momentti	Asia	2013	2014	2015
TA 2014				
24.30.66	Yhteistoimintahankkeiden menoja, joita vastaavat tulot momentilla 12.24.99 (läpivirtaus).		12 460	
29.40.30	Ammattikorkeakoulujen oikeushenkilömuodon muutokseen liittyen yksityisesti ylläpidettyjä ammattikorkeakouluja on enemmän ja siten suurempi osa laskennallisista kustannuksista määräytyy alv:n sisältävän yksikköhinnan mukaan, mikä lisää määrärahatarvetta 3,266 milj. eurolla. Vastaavasti yksityisesti ylläpidetyt ammattikorkeakoulut maksavat valtiolle alv:n, mikä korottaa valtion alv-tuloja.		3 266	3 266
29.99.24	Korjaus Museoviraston kohteiden siirtoon Senaatille. Aiemmin ollut 15 milj. euron varaus, nyt pääomavuokran suuruudeksi varmistunut 6,4 milj. euroa.		-8 600	-8 600
31.10.77	Ulkopuolisten rahoittajien osuus Kehä I hankkeessa on pienempi. Näkyy myös tulomomentilla 12.31.10.		-15 000	
31.20.01	Liikenteen turvallisuusviraston katsastustoiminnan valvontamaksujen bruttobudjetointi (vastaavat tulot momentilla 11.19.07)		4 785	4 785
32.20.02	VTT:n toimintamenojen uudelleenbudjetointi tilaratkaisun viivästymisen vuoksi		4 390	
32.20.46	Laivanrakennuksen innovaatiotuen uudelleenbudjetointi liittyen alushankkeen valmistumisen viivästymiseen		3 200	
32.40.03	Patentti- ja rekisterihallituksen säätiön valvontamaksujen bruttobudjetointi (vastaavat tulot momentilla 11.19.09)		250	250
32.60.40	Maksatusarvion muutos: biojalostamohankkeiden tukemiseen varatun valtuuden maksatusarviota myöhennetty		-15 000	15 000
33.10.54	Kehyspäätöksessä 2014–2017 päätetyn asumistuen enimmäisasumismenojen korotuksen kustannus tarkentunut vuoden 2014 osalta		4 000	
33.20.50, 51, 52;	KEL-sidonnaiset indeksikorotukset toteutetaan kehys-			
33.60.35	päätöksestä poiketen täysimääräisenä, josta aiheutuu yht. 8,2 milj. euron kustannus kehyksen ulkopuolisille momenteille.		-8 230	

Talousarvion rakennemuutokset kevään 2013 kehyspäätökseen nähden, 1 000 euroa

Momentti	Asia	2013	2014	2015
33.20.50, 51, 52;	"Tupo-vastaantulo": Työttömyysturvan suojaosa (300 euroa)			
33.60.35	ja työttömyyspäivärahan omavastuuajan lyhentäminen 7 päivästä 5 päivään. Nettovaikutus, jossa huomioitu toimeentulotukitarpeen aleneminen. Ovat kaikki kehyksen ulkopuolisilla momenteilla, joten kokonaiskehystasoa alennetaan vastaavasti.		-66 800	-66 800
LTA:t 2013				
useita	Kasvua ja työllisyyttä tukevien kertaluonteisten investointien, hankkeiden ja hankintojen rahoittaminen vuonna 2012 käyttämättä jääneestä kehysvarauksesta 1. ja 4. lisäbudjetissa	144 901		
21.10.74	Eduskunnan peruskorjaushankkeen ajoituksen muutos	8 000	-8 000	
24.30.66	Päästöhuutokauppatulojen ohjaaminen kertaluonteisiin kehitysyhteistyön ja ilmatorahoituksen hankkeisiin 1. ja 4. lisäbudjetissa (hallitusohjelman mukaan voidaan toteuttaa kehyksen ulkopuolella)	46 798		
24.30.66	Itävallan kehitysyhteistyöviraston kanssa yhteistoiminnassa toteutettavan hankkeen menoja. Ko. menoa vastaavat tulot ovat momentilla 12.24.99 (läpivirtauserä).	1 000		
27.10.18	Puolustusmateriaalihankintojen maksatusten siirtyminen vuodelta 2013 myöhemmille kuluvan vaalikauden vuosille.	-18 627	5 673	12 954
27.10.18	Foreign Military Sales (FMS) -sopimuksen arvo pienentynyt (vastaava muutos tuloissa 12.27.99)	1 545		
30.40.62	Euroopan kalatalousrahaston hankkeiden kansallisen rahoitusosuuden uudelleenbudjetointi.	1 400		
31.10.40	Avustus Finavialle Tampereen lentoaseman korjausinvestointiin peruutetaan ja uudelleenbudjetoidaan viivästymisen takia	1 100		
31.10.77	EU:n TEN-tuloja vastaavat menot 1. ja 4. lisäbudjetissa (tulot momentilla 12.31.10)	7 603		
31.10.78	Talousarvion liikennehankevaltuuksien ei tule sisältää ulkopuolisia rahoitusosuuksia, joista valtio ei vastaa. Eräiden väylähankkeiden momentilta poistetaan Vantaan kaupungin rahoitusosuus vuotta 2013 koskien.	-10 000		
31.40.50	Vuonna 2012 käyttämättä jääneen 9,37 milj. euron uudelleenbudjetointi. Avustuksen hakuprosessista ja hankkeiden etenemisestä johtuen määrärahan käyttö painottuu alku- peräistä arviota myöhäisemmäksi.	9 370		
32.30.51	Lisäys julkisiin työvoimapalveluihin. Suomi on jättänyt Nokian sekä Nokiaan kytköksissä olevien yritysten irtisanomisten johdosta rahoitushakemuksen Euroopan globalisaattiorahastolle (vastaavat tulot kirjattu momentille 12.32.99).	7 790		
35.01.21	SALTI- ja LUPA-tietojärjestelmähankkeiden valmistuminen on viivästynyt, minkä johdosta määrärahasta jäi 2012 käyttämättä n. 0,7 milj. euroa, joka uudelleenbudjetoidaan vuodelle 2013.	700		

Talousarvion rakennemuutokset kevään 2013 kehyspäätökseen nähden, 1 000 euroa

Momentti	Asia	2013	2014	2015
KP 2015—2018				
25.10.05	Yleisen edunvalvonnan bruttobudjetointi (vastaavat tulot momentilla 12.25.15).			19 726
29.40.55	Ammattikorkeakoulu-uudistukseen liittyvä alv-kompensaatio (amk:t ennen kuntapalautusjärjestelmän piirissä, nyt osake-yhtiöinä alv-velvollisia)			12 100
31.10.77	Ulkopuolisten rahoittajien osuus Kehä I hankkeessa on pienempi (Helsingin kaupungin rahoitus ei tule valtion budjetin kautta). Näkyy myös tulomomentilla 12.31.10.			-13 500
32.60.40	Maksatusarvion muutos: biojalostamohankkeiden tukemiseen varatun valtuuden maksatusarviota myöhennetty	-15 000	15 000	
33.20.52	Tekninen virheen korjaus: siirretään kehysten ulkopuoliselle momentille kehysmenoon tehty 150 milj. euron säästö kehysten ulkopuolelle ja korotetaan kehystasoa vastaavasti (näin momentilla ei ole sekä KU että KL menoja).			150 000
33.10.54	300 euron suojaosa asumistuessa. Kehysten ulkopuolisella momentilla, joten kokonaiskehystasoa alennetaan peruste-muutosta vastaavasti.			-14 000
Yhteensä		201 580	-98 606	130 181

Hinta- ja kustannustasotarkistukset

Valtiontalouden kehyspäätös vuosille 2015—2018 laaditaan vuoden 2015 hinta- ja kustannustasossa. Osa kehysmenoista, kuten kehitysyhteistyömenot ja EU:n rakennerahasto-osuuksia vastaavat valtion rahoitusosuudet on sisällytetty kehyspäätökseen käyvin hinnoin, jolloin niihin sisältyy arvio kehyskaudella tapahtuvan hintatason nousun vaikutuksesta määrärahaan. Muilta osin kehysten menotasoa tarkistetaan vuosittain arvioitun hinta- ja kustannustason nousun perusteella. Vaalikauden kehys siirretään seuraavan vuoden hintatasoon aina kehyspäätöksen yhteydessä ja tehtyä hinta- ja kustannustasokorjausta tarkennetaan uusimpien ennustetietojen mukaisesti talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

Hintakorjauksen suuruus vaihtelee vuosittain hinta- ja kustannustasokehityksen mukaisesti. Seuraavassa taulukossa esitetyt vuoden 2015 hinta- ja kustannustasotarkistukset perustuvat valtiovarainministeriön hintakehityssennusteisiin, jotka olivat käytettävissä hallituksen kehysneuvottelussa 24.—25.3.2014.

Hinta- ja kustannustasotarkistukset edelliseen kehyspäätökseen (kevät 2013) nähden ovat yhteensä 185 milj. euroa vuodelle 2015, kun huomioon on otettu vuoden 2014 talousarvion valmistelun yhteydessä tehdyt hinta- ja kustannustasotarkistukset sekä vuoden 2015 hinta- ja kustannustasoon siirtymisen vaikutus (ml. päätökset jättää tekemättä lapsilisien ja puolustusmateriaalihankintojen indeksikorotukset, korottaa KEL- ja TyEL-sidonnaisia menoja indeksin sijaan 0,4 prosentilla sekä puolittaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukset).

Tarkistuksissa on huomioitu lakisäätteiset ja sopimusperusteiset hintakorjaukset, jotka tehdään sekä kehystasoon että määrärahoihin, sekä muiden kehysmenojen hintatarkistus, joka tehdään kehystasoon ja käytetään harkinnanvaraisesti määrärahoihin.

Kehyspäättökseen tarkistaminen vuoden 2015 hinta- ja kustannustasoon, milj. euroa

Kehysmenot taloudellisen laadun luokittelua mukailleen	Laskennassa käytettävä indeksi	Tarkistus määrärahaan ja kehystasoon		Tarkistus kehystasoon
		Lakisääteinen indeksikorjaus	Sopimusperusteinen hintakorjaus	Muiden kehysmenojen kust.tasotarkistus
15-17 Eläkkeet	Työeläkeindeksi (TyEL)	17,7 ¹⁾		
18-19 Puolustusmateriaalin hankkiminen	Ennakollinen korotus 1,5 %		17,3 ²⁾	
01-14 Palkat sekä sosiaaliturvamaksut	Sopimuskorotukset		-	
Liikenneverkon menot	Rakennuskustannusindeksi (RKI)			24,5
01-14, 20-28 Muut toimintaja kulutusmenot	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			13,4
30-39 Laskennalliset valtionavut kunnille ja kuntayhtymille	Valtionosuusindeksi (VOS)	56,8		
30-39 Muut valtionavut kunnille ja kuntayhtymille	Valtionosuusindeksi (VOS)			5,0
40-49 Valtionavut elinkeinoelämälle	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			42,4
50-59 Lakisäätteisesti indeksoitavat valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	Kansaneläkeindeksi (KEL)	7,9 ³⁾		
50-59 Ei-indeksoitavat valtionavut kotitalouksille	Kansaneläkeindeksi (KEL)			23,9
50 Valtionrahoitus yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaan	Yliopistoindeksi	16,6 ⁴⁾		
50-59 Muut valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			10,3
60 Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			0,5
60 Siirrot Kansaneläkelaitokselle	Kansaneläkeindeksi (KEL)	15,1		
60 Valtionosuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista	KEL / Kuluttajahintaindeksi (KHI)	0,6		17,8

Kehyspäättöksen tarkistaminen vuoden 2015 hinta- ja kustannustasoon, milj. euroa

61-65 EU:n rakennerahasto- osuuksia vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan	Sisältyy ohjelma- kehyksiin			
66-68 Siirrot ulkomaille	Käyvin hinnoin			
69 Siirrot EU:lle	EU:n BKT:n hintaindeksi	32,0		
70-79 Reaalisijoitukset	Rakennuskustannus- indeksi (RKI)			0,9
90-99 Muut menot	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			0,6
Lisätalousarviovaraus ja jakamaton varaus	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			5,6
Yhteensä vuonna 2015		146,6	17,3	145,1

¹⁾ Otettu huomioon, että TyEL- ja KEL-indeksiin sidottuja menoja korotetaan v. 2015 indeksin sijaan 0,4 prosentilla.

²⁾ Puolustusvoimien toimintamenojen sekä puolustusmateriaalihankintojen määrärahatasoihin (pl. henkilöstömenot) tehdään ennakkollinen 1,5 prosentin hinta- ja kustannustasotarkistus, joka tarkistetaan jälkikäteen vastaamaan elinkustannusindeksin osoittamaa hintatason nousua puolustusvoimien toimintamenojen ja sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenojen osalta sekä teollisuuden tuottajahintaindeksin alaindeksin DK nousua puolustusmateriaalihankintojen osalta. Vuonna 2015 puolustusmateriaalihankintojen indeksikorotus jätetään kuitenkin tekemättä säästösyistä.

³⁾ Otettu huomioon, että lapsilisien indeksikorotukset jäädytetään vuosilta 2013—2015 (vuoden 2015 vaikutus n. 24 milj. euroa).

⁴⁾ Otettu huomioon, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukset maksetaan puolitetuina v. 2015 (vaikutus n. 17 milj. euroa).

LIITE 3 Julkisen talouden tulot ja menot sektoreittain**Valtionhallinto¹⁾**

	2013*	2014**	2015**	2016**	2017**	2018**
Välittömät verot	6,2	6,0	6,1	6,4	6,6	6,8
Tuotannon ja tuonnin verot	14,8	15,1	15,2	15,1	14,9	14,8
Sosiaaliturvamaksut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Verot ja sosiaaliturvamaksut yhteensä	21,4	21,4	21,6	21,8	21,9	21,9
Muut tulot	3,4	3,4	3,4	3,2	3,2	3,3
siitä korkotulot	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Tulot yhteensä	24,8	24,8	25,0	25,0	25,1	25,2
Kulutusmenot	7,1	7,1	7,0	6,9	6,7	6,6
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	19,1	18,9	18,1	17,8	17,4	17,1
siitä muille julkisyhteisöille	12,8	12,7	12,1	11,9	11,7	11,4
Korkomenot	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5	1,5
Pääomamenot	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0
Menot yhteensä	28,5	28,3	27,5	27,0	26,5	26,2
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-3,7	-3,5	-2,4	-2,0	-1,4	-1,0

¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan

Paikallishallinto¹⁾

	2013*	2014**	2015**	2016**	2017**	2018**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	10,7	10,7	10,7	10,6	10,7	10,7
Muut tulot	8,9	8,8	8,4	8,3	8,2	8,0
siitä korkotulot	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
siitä tulonsiirrot valtiolta	6,9	6,7	6,3	6,3	6,2	6,1
Tulot yhteensä	19,7	19,5	19,2	18,9	18,8	18,7
Kulutusmenot	16,7	16,7	16,6	16,5	16,4	16,3
siitä palkansaajakorvaukset	10,8	10,6	10,4	10,2	10,1	9,9
Tulonsiirrot	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7
siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	0,7	0,7	0,7	0,6	0,3	0,3
tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	0,8	0,8	0,9	0,9	1,1	1,1
korkomenot	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3
Pääomamenot	2,1	2,0	2,0	1,8	1,8	1,8
Menot yhteensä	20,4	20,3	20,3	20,1	19,9	19,8
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-0,8	-0,9	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

Sosiaaliturvarahastot¹⁾

	2013*	2014**	2015**	2016**	2017**	2018**
Sijoitustulot	1,9	2,1	2,3	2,5	2,7	2,8
Sosiaaliturvamaksut	13,4	13,6	13,6	13,7	13,6	13,6
siitä työnantajien maksut	9,3	9,3	9,3	9,2	9,2	9,1
vakuutettujen maksut	4,1	4,3	4,4	4,4	4,5	4,5
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	6,7	6,7	6,5	6,4	6,5	6,3
Muut tulot	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Tulot yhteensä	22,3	22,7	22,7	22,8	23,1	23,0
Kulutusmenot	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
Sosiaalietuudet ja -avustukset	16,8	17,2	17,1	17,2	17,6	17,6
Muut menot	1,5	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5
Menot yhteensä	20,1	20,7	20,6	20,5	20,9	20,9
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	2,1	2,0	2,1	2,3	2,2	2,1
Työeläkelaitokset	2,1	2,1	2,2	2,3	2,2	2,1
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

LIITE 4 Muutokset suhteessa edellisen kevään julkisen talouden ennusteeseen**Julkisen talouden rahoitusasemaan vaikuttavia tekijöitä, kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta**

	2014	2015	2016	2017
Julkisen talouden rahoitusasema, kevät 2013	-1,7	-1,2	-1,0	-0,9
Valtio:				
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	0,7	0,7	0,8
Muutos korkomenoarviossa	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Muiden tekijöiden vaikutus	-0,2	-0,2	-0,1	0,0
Paikallishallinto:				
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,2	0,2	0,2	0,2
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,3	0,3	0,3	0,3
Muiden tekijöiden vaikutus	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3
Työeläkerahastot:				
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	0,0	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,2	0,2	0,2
Muiden tekijöiden vaikutus	0,0	0,0	0,0	0,1
Muut sosiaaliturvarahastot:				
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0	0,0	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	0,0	0,1	0,1	0,2
Julkisen talouden rahoitusasema, kevät 2014	-2,4	-1,4	-0,9	-0,3